

Беларускія Чыжы 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

ЯН МАТЫСЮК 11

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 48 (2585) Год L

Беласток, 27 лістапада 2005 г.

Цана 2,00 зл.

Бельская паэтэса да ўзнагароды была намінаваная „Нівай”. Падзея супала з трыццаціпяцігоддзем яе творчай працы, якое адзначаем цягам бягучага года...

Паклон нашай культуры

Надзея Артымовіч атрымала ўзнагароду маршалка Падляшскага ваяводства за 2005 год.

— За ўпісанне ў паэтычнай форме польска-беларускага памежжа ў сусветную літаратуру, — гаварыў маршалак Януш Кшыжэўскі 19 лістапада на ўрачыстым сімпозіуме ў Белай синагозе ў Сейнах. Бельская паэтэса да ўзнагароды была намінаваная „Нівай”. Падзея супала з трыццаціпяцігоддзем яе творчай працы, якое адзначаем цягам бягучага года.

— Паэзія гэта дарога да чалавека. Гэта дарога простая. Гэта дарога прыгожая. Гэта дарога цяжкая. Узнагароду лічу паклонам у бок беларускай літаратуры, — сказала Надзея Артымовіч. Урачыстасць пачалася з мастацкай прэзентацыі твораў паэтыкі. Вершы пад музыку Шапэна цудоўна дэкламавалі Аліна Ваўранюк (на беларускай мове) і Вікторыя Чыжэўская (на польскай).

Лаўрэатамі шостага выпуску ўзнагароды маршалка сталі таксама Багдан Дудко, заснавальнік і рэдактар літаратурна-мастацкага часопіса „Карткі” ды ксёндз Яраслаў Яцак

Лаўрэаты ўзнагароды маршалка Падляшскага ваяводства ў галіне культуры: ксёндз Яраслаў Яцак Стэфаняк, маршалак Януш Кшыжэўскі, Надзея Артымовіч, Багдан Дудко

гатычны касцёл і адноўлены барочны алтар у вёсцы Нядззьвядная ў Ломжынскім павеце.

На ўзнагароду маршалка сёлета прэтэндавала 29 асоб. Сярод кандыдатаў пераважалі бібліятэчныя работнікі (у катэгорыі намінацыі), якіх прапанавалі гмінныя самаўрады. У коле намінаваных апынуліся таксама асобы з беларуска-праваслаўнага панадворка. Гэта айцы Мікалай Баравік і Міраслаў Філіманюк з парафіі св. прарока Ілы ў Беластоку ды сакратар ГП БГКТ Валянціна Ласкевіч (намінаваная Тamarай Русачык). Святароў належным чынам ацанілі парафіяне, якія супольна аднавілі і ўпарадкавалі царкву і наваколле.

У час урачыстасці былі названы сёлетнія стыпендысты маршалка. Сталі імі сёлетні ўдзельнік Шапэнаўскага фестывалю Кшыштаф Тшаскоўскі, аніматар культуры Агнешка Тарасюк-Сутрык і рэжысёр Яцак Маліноўскі.

Урачыстасці ў Белай синагозе спадарожнічаў з'езд творцаў і аніматараў культуры Падляшскага ваяводства. Асновай для канферэнцыі стала новая публікацыя „Варта спытаць пра культуру”. У дыскусіі (шырай у кніжцы), якая праходзіла ў кляштары на Віграх, быў адметны падляшска-беларускі голас.

Вершы пад музыку Шапэна дэкламавала Аліна Ваўранюк

Стэфаняк. Першы — за стварэнне і рэдагаванне „Картак”, папулярна-зацую рэгіянальнай літаратурнай творчасці (намінацыю ў катэгорыі анімацыі культуры атрымаў ад „Картак”, якія адзначаюць пятнаццацігоддзе), другі — у катэгорыі аховы архітэктурных помнікаў. Менавіта, дзякуючы яму быў адрамантаваны

Анатоль Вап, як і ўсе працаўнікі АДДЗЯлення культуры, даглядаў лаўрэатку

— Узнагарода Надзеі Артымовіч, Багдану Дудко і кс. Яраславу Стэфаняку, — адзначыў пісьменнік Ян Камінскі, — была трапнай. Несумненна, паўплывае яна на маральны прэстыж вылучэння.

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

„Советская Белорусия” 2

Віктар САЗОНАЎ

Яшчэ падчас прэзідэнцкіх выбараў 2001 года гродзенскія незалежныя назіральнікі падалі скаргу ў Цэнтральную выбарчую камісію на тое, што гэтая „знакамітая” газета выйшла неверагодна вялікім накладам. Наглядальнікі ўгледзелі ў гэтым парушэнне выбарчага заканадаўства, бо газета, па сутнасці, рэкламавала за дзяржаўныя сродкі толькі аднаго кандыдата ў прэзідэнты...

Стома палітыкай 2

Васіль САКОЎСКІ

У нашай Польшчы скандал за скандалам, афёра за афэрай. Нарэшце дачкаліся парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбараў. Выйгралі ў іх правыя, ганебна праігралі левыя. Напэўна заслужылі на такі пройгрыш левыя, але не ведаю, ці заслужылі на такі выйгрыш правыя...

Дэбют падведзены 4

Міра ЛУКША

Ужо дзесяць гадоў падрод аб'яўляецца і праводзіцца Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы „Дэбют”, арганізаваны рэдакцыяй „Нівы” і Беларуска-польскім саюзам у РП. Прадстаўляе ён усю геаграфію Беласточчыны і не толькі — паяўляюцца тэксты з усяе Польшчы, у апошні час моцна прагучаў Познань, адкуль у апошнія гады прыходзіць неблагая проза...

Заходнія крэсы 8

Зміцер ДЗЯДЗЕНКА

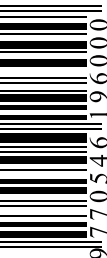
Ці прыроджана мяжа, за якой няма вяртаньня да паўнацэннага жыцця беларускай меншасці на Беласточчыне? Ці ўсё ж дапамогуць ёй магчымыя дэмакратычныя змены ў Беларусі? Пачуўшы гэтае пытанне, прафесар Мірановіч смяецца: „Гэта футурыстычнае пытанне, бо не відаць, каб у Беларусі былі нейкія змены. На пачатку 1990-х гадоў людзі вучыліся беларускай мове, бо была суседняя краіна Беларусь”...

by.milinkevich.org 10

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Прэзідэнцкія выбары ў Беларусі адбудуцца ў 2006 годзе. Беларускае грамадства рэзка падзеленае на прыхільнікаў дзеючага правіцеля і прыхільнікаў дэмакратычнай апазіцыі, але найвялікшая колькасць людзей гэта так званая „электаральнае балота”, „асушыць” якое, з мэтай завалодаць данай тэрыторыяй, узаемна імкнуцца палітычныя праціўнікі. Але з самага пачатку стаяць яны ў няроўных умовах...

97705461196000

„Советская «Белоруссия» Сегодня”

У сталічным кі-
ёску пакупнік спра-
буе набыць газету.

— Купіце „Со-
ветскую Белору-
сию”, — настойліва

намаўляе яго прадаўшчыца.

— „Советскую Белоруссию”, ці „Бела-
русь Сегодня”? — Усміхаецца пакупнік.

— А якая розніца? — пахмурнее пра-
даўшчыца, разумеючы, што пакупнік не
возьме прапанаваную ёй газету. — Гэта ж
адно і тое. Проста нас прымушаюць пра-
даваць менавіта гэтую газету. Калі не
справімся, то можна і працу згубіць.

— Сапраўды, у такім выпадку няма
розніцы паміж Беларуссю сёння і Савец-
кай Беларуссю, — канстатуе пакупнік
і адыходзіць ад шапіка.

Яшчэ падчас прэзідэнцкіх выбараў
2001 года гродзенскія незалежныя назі-
ральнікі падалі скаргу ў Цэнтральную
выбарчую камісію на тое, што гэтая
„знакамітая” газета выйшла неверагод-
на вялікім накладам. Наглядальнікі ўгле-
дзелі ў гэтым парушэнне выбарчага за-
канадаўства, бо газета, па сутнасці, рэк-
ламавала за дзяржаўныя сродкі толькі
аднаго кандыдата ў прэзідэнты, і гань-
біла апазіцыю. Газету тады бясплатна
раскідвалі па паштовых скрынках, і не
рэдка па два-тры асобнікі ў адно месца.
З Цэнтральнай выбарчай камісіі прый-
шоў адказ за подпісам старшыні ЦВК
Лідзіі Ярмашынай. (У той час яшчэ хоць
і з цяжкасцямі, але ўдавалася зарэгіст-
раваць вялікую колькасць незалежных
назіральнікаў. А спачатку на іх скаргі
нават давалі адказы. Праўда, трошкі
пазней, большасць з незалежных назіраль-
нікаў на розных прычынах былі павыга-
няныя з выбарчых участкаў.) У адказе
ЦВК прызнаваўся факт выпуску павыша-
ным накладам ці то газеты, ці то рэк-
ламных плакатаў. Толькі вось парушэн-
не заканадаўства не прызнавалася. Тлу-
мачылася гэта тым, што, маўляў, і апа-
зіцыйныя кандыдаты рэкламаваліся на
старонках незалежнай прэсы. Нават пе-
ралічваліся газеты, якія гэта рабілі.

Тое, што ЦВК пераблытала агітацыю
за дзяржаўныя сродкі з правам незалеж-
най прэсы пісаць пра тых, пра каго хоча,
і так, як лічыць патрэбным, зараз гавя-
рыць няма сэнсу. Справа мінула. Страча-
нага не вернеш. Сама прыкра што зараз
беларускі чытач ужо не зможа пачытаць
большасць з тых газетаў, якія былі пера-
лічаны ў адказе Цэнтральнай выбарчай
камісіі як „незалежныя выданні”. Іх про-

ста няма. Яны не абанкруціліся і не пра-
далі сваю маёмасць. Іх проста зачынілі
па розных прычынах. І чым бліжэй да
прэзідэнцкіх выбараў, тым большую хут-
касць набірае гэты працэс. Працэс ма-
наполі на інфармацыю і пераследу не-
залежнай прэсы.

На пачатку ўлады папярэдзвалі рэ-
дакцыі незалежных газет пра нейкія ні-
быта парушэнні, зачынялі іх праз суд.
Але зараз, хіба, нехта вырашыў, што гэ-
ты працэс занадта павольны. І вось дзяр-
жаўны маніпаліст у сферы распаўсюдж-
вання перыядычных выданняў па падпіс-
цы РУП „Белпошта” выключыў з пад-
пісновага каталога на 2006 год шэраг не-
залежных газет. У гэты спіс патрапілі
„Народная воля”, „БДГ”, „Салідарнасць”,
„Рэгіянальная газета”, іншыя недзяржаў-
ныя грамадска-палітычныя выданні.

Пра выкананне закону „Аб друку і ін-
шых сродках масавай інфармацыі”, які
накіраваны на рэалізацыю канстыту-
цыйнага права грамадзян на атрыман-
не і распаўсюджванне інфармацыі, гавя-
рыць не прыходзіцца. Гэта ж жа, як і пра
правы грамадзян набываць тывя газеты,
якія яны лічаць патрэбнымі. І ўсе разу-
меюць, што чым бліжэй да выбараў, тым
больш жорстка ўлады будуць сачыць за
прэсай. Глядзіш, неўзабаве, акрамя „Са-
вецкай Беларусі” нічога і не застане-
цца. Ды справа не толькі ў маючых ад-
быцца ў 2006 годзе прэзідэнцкіх выбарах.
Гэты працэс стабільны і даўны.

Кантроль над прэсай у Беларусі не
толькі пазбайляе чалавака мажлівас-
ці атрымліваць рознабаковую інфарма-
цыю і рабіць з таго свае ўласныя выс-
новы. Гэта яшчэ і выклік беларускаму
грамадству. Своеасаблівае праверка, як
яно рэагуе на чарговы ўціск. Забарона
ці стварэнне перашкод для беларуска-
моўнай прэсы, такіх газет як „Паго-
ня”, „Дзень”, „Наша Ніва”, гэта пра-
цяг палітыкі духоўнага і культурнага
генацыду, скіраванай супраць мажлівас-
ці развіцця і самога існавання беларус-
кай цывілізацыі.

Але чым больш забаронаў, тым больш
цікавае да таго, што забаранілі.
Інфармацыйны голод заўсёды прыводзіць
да адваротных вынікаў. Грамадства, ра-
на ці позна, пачынае рэагаваць на неда-
хоп інфармацыйных актывіў і шукае
мі. І хоць зараз „Беларусь Сегодняя”
ўсхваляе Советскую Белоруссию, варта
ўспомніць, што тады людзі ўмелі чы-
таць дзяржаўную прэсу „паміж радкоў”.

Віктар САЗОНАЎ (Гродна)

Стома палітыкай

На двары шэра, сыра, холадна. Ся-
джу ў хаце і зусім не хочацца выхо-
дзіць на двор, ды няма куды і чаго
выходзіць. У цёплай і замкнутай
кватэры ўсё ж такі лепей сядзець
і бяспечней, як на вуліцы, хаця сум-
навата. Адным словам, і на двары,
і на душы восень. Узрост мой так-
сама асенні. І думкі асеннія.

Радыёпрыёмніка і тэлевізара ста-
раюся не ўключыць, бо яны таксама
нічым не парадуюць чалавека — ад-
на грызня, канфлікты, катастрофы,
катаклізмы, тэракты, хваробы ды
эпідэміі... А мо гэта прызнакі таго
— са страхам думаецца — што наш
свет набліжаецца ўжо да сваёй кан-
чыны, не дай Божа? Так сама ў Свя-
тым Пісанні напісана...

І так, у нашай Польшчы скандал
за скандалам, афёра за афёрай. Нарэ-
шце дачакаліся парламенцкіх і прэзідэн-
цкіх выбараў. Выйгралі ў іх правыя, га-
небна прайгралі левыя. Напэўна заслу-
жылі на такі прайгрыш левыя, але не
ведаю, ці заслужылі на такі выйгрыш
правыя. Калі яны былі апазіцыяй, да-
сканала ведалі як і што трэба рабіць,
каб наша краіна стала самай дэма-
кратычнай, багатай, моцнай і спра-
вадлівай. Дарваўшыся ж да ўлады, не
бярўца выпраўляць яе, а штораз глы-
бей гразнуць ва ўзаемных разборках,
грызні ды выкарыстанні сваёй пазіцыі
для сваіх уласных інтарэсаў. Такім,
аднак, спосабам не напавіш стану
краіны і ў такой грызні напэўна не
народзіцца ісічна.

Не ўспелі збудаваць Трэцюю Рэч
Паспалітую, а ўжо рвуцца будаваць
Чацвёртую. І будуць на здароўе,
а я пасяджу. Я папабудоваў Народ-
ную, потым Трэцюю — і што з гэ-
тага атрымалася? На наступныя
ўжо ні сіл, ні часу, ні веры не хапае...

А сваёй дарогай, хацелася б ведаць
на якім нумары нарэшце затрыма-
емся і як след адбудуем яе? Хацела-
ся б дажыць да таго часу і хаця кры-
ху пажыць у такой Рэчы Паспалі-
тай — адбудаванай, багатай, упарад-
каванай. Але гэта, пакуль што, толь-
кі светлыя мары, бо мы надалей бу-
дзем жыць у такой краіне, якую ма-
ем: неўпарадкаванай, эканамічна
і мілітарна слабенькай. І дзіўная
тут рэч, хаця ў сябе мы ніяк не ўме-
ем навесці парадак, дабіцца дабрабы-
ту і сілы, на міжнароднай арэне мы
о-го-го! Налева і направа крытыку-

ем, павучаем, па-
трабуем. Напрош-
ваемся ў адвака-
ты адных краін
у іх канфліктах
з іншымі. Адвака-
тавалі са Злучанымі Штатамі, Літ-
вой, Прыбалтыкай, Чачнёй, Украінай...
Вынік быў такі, што сваім адваката-
ваннем мы ім нянапта дапамаглі, а са-
бе зашкодзілі магутна — набылі вора-
гаў. Зусім падобна як у басні І. Кры-
лава „Слон і Моська”: Пускай же го-
ворят собаки: „Ай Моська! знаць она
сильна, Что лаёт на Слона!”

Пра далёкія і магутныя Злучаныя
Штаты Амерыкі можна пачуць толь-
кі найгоршае: або пра іх бесцырымо-
нае нахабства ў адносінах да іншых
краін і народаў, або пра магутныя
стыхіі, якія штораз часцей і магут-
ней бушуюць над імі. То тэракт, то
ўраган за ўраганам, то патоп у той
ці іншай частцы Штатаў. Так і ду-
маецца спачувальна — уключаючы ра-
дыё і тэлевізар — ці заліло ўжо аме-
рыканцаў зусім вадой, ці можа магут-
ным ветрам іх у мора здула?..

Шкада мне амерыканцаў, але так
ужо ёсць на гэтым свеце, што кожны
сам павінен за свае грахі расплачвацца...

Нецікава пачынае дзеяцца і ў сы-
тых краінах Заходняй Еўропы. Най-
большай, здаецца, іх сучаснай баляч-
кай становіцца мусульманскія (у ас-
ноўным) меншасці, якія невялікім кош-
там дабрабыт ім будавалі. А збудаваў-
шы, сталі раптам непатрэбным там
баластам. Да таго ж баластам моц-
на небяспечным, узрыўным, які ўме-
е дамагацца свайго куска дабрабыту і,
здаецца, не задаволіцца ён абы-чым.
Вось вам і ўзнікла закавычка, развяз-
кі якой паспешна шукаюць разумныя
дзяржаўныя мужы заходніх краін.
І ніяк знайсці яе не могуць.

І гэта здзіўляе, бо прыклады раз-
вязкі падобнай праблемы ўжо ёсць —
імі ж самімі яна прыдуманая, праведзе-
на і, здаецца, ніхто з іх не наракае,
што не ўдалася. А менавіта: чаму б
не надзяліць гэтыя бунтарскія мен-
шасці карыснымі ім правамі, прывіле-
ямі ды не пашкадаваць і шырокай ай-
таноміі, калі гэтага яны захочуць?!
Ну так, як Злучаныя Штаты і За-
ходнія краіны грубай сілай зрабілі
ў Югаславіі. Няхай і ў іх запануе та-
кі парадак як у Косаве...

Васіль САКОЎСКІ

Вачыма еўрапейца

Камерцыялізацыя парку

Я з зацікаўлен-
нем чытаю арты-
кулы якія паказ-
ваюцца на інтэр-
нэт-старонках
„Hajnowka — Nieza-
leżny Portal Interneto-
wy”. У апошні час
буру выклікаў ма-
тэрыял, апубліка-

ваны там амерыканскай антраполог
з універсітэта Санта-Круз у Каліфор-
ніі Юніс Блавакунас, якая нядаўна
стала жыць у пушчанскіх Тэрэмісках,
непадалёк, дарэчы, вядомага публіцы-
ста па прыродзе Адама Вайрака. Юніс
Блавакунас усхвалявала размяшчэн-
не пасярод лесу ў нацыянальным пар-
ку рэкламы піва. „Тое, што паставілі

рэкламу ў глыбі лесу ў нацыянальным
парку паказвае сваёй сімволікай і ма-
тэрыяльна, што польскія нацыяналь-
ныя паркі патрабуюць грошай і пра-
даванне „рэкламных плошчаў” на іх
абшары — адзіны спосаб здабыцця гро-
шай”. Як заяўляе дырэкцыя Белакеж-
скага нацыянальнага парку, дазволіла
яна на размяшчэнне рэкламнага бане-
ра піва, каб здабыць частку грошай на
адкрыццё вузкакалейкі паміж Глуш-
цом і Старой Белакежай. Фактычна,
цяжка не спытацца, як пытаецца ў ар-
тыкуле пані антраполог: „Справа не
ў тым, ці рэклама піва ў лесе падтры-
мае ахову прыроды. Справа ў чым ін-
шым: у які спосаб рэкламы на тэры-
торыі нацыянальных паркаў, асабліва
на прыродзе (не ў рэстаранах на тэ-
рыторыі парку ці памешчаных ў вы-
даннях) адменяць нашы адносіны да
прыроды ў парках і дазваляць на да-
лейшыя камерцыяльныя дзеянні, якія
ў сутнасці супярэчлівыя з асноўнымі

мэтамі нацыянальнага парку”. А дак-
ладней тлумачыць: „Рэклама — фор-
ма прымусу. Маюць яны нас перака-
наць, што неабходны для нас гэты пра-
дукт, якім у іншых акалічнасцях мы б
не карысталіся”. Значыць, рэклама пі-
ва „Żubr” у Белакежскім нацыянальным
парку, праз асацыяцыі з жыццёлай, якой
пагражае знікненне, да таго ў яго на-
туральным асяроддзі, мае заахваціць
да спажывання алкаголю, найлепш як
раз у час любавання першабытнай
пушчанскай прыродай. Нічога — так-
сама паводле мяне — гэтая рэклама
не мае супольнага з існасцю пушчы, на-
цыянальнага парку, якія асацыююцца
ў першую чаргу з ціхім кантактам
з першабытнай прыродай, а не гулян-
камі пры піве, утаропіўшыся ў накле-
і „Żubr”, а зубра не бачыўшы.

Артыкул выклікаў немалы водгук.
Адзін з інтэрнэўтаў заявіў: „Улады
здаўна трактуюць пушчу як прадукт,
на якім можна зарабіць грошы. Я не здзі-

віўся б, калі б паўз бяспраўна запушча-
най у рух вузкакалейкі паявіліся шапі-
кі з кітайскім барахло і піўныя ага-
родчыкі”. Адназначна выказалася так-
сама вядомага з публікацый у „Ніве” На-
талля Зофія Лемеш: „Калі амерыканка
працівіцца „амерыканізацыі” — то
я ўжо не ведаю ці гэта пацеха, ці сорам.
Тое, аб чым піша Юніс, проста відавоч-
нае!” І так, спасылаючыся на выказван-
не Зосі, можа здзіўляць, што на неадпа-
веднасць піўнай рэкламы ў пушчы звяр-
тае ўвагу хтосьці з Каліфорніі, што ні-
кому з вырашальных аб размяшчэнні рэк-
ламы не мяшае па сваёй натуре — як
назвае пані антраполог — штучная
і культурная маніпуляцыя. Я поўнасю
пагаджаюся з Юніс Блавакунас, калі
яна даходзіць да высновы: „Нельга гэ-
тых каштоўнасцей, захаваных у ме-
жах нацыянальнага парку, ахвяраваць
інтарэсам рынку, дзе адзіная мэта —
продаж прадукту”.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Вучыліся бацькі, цяпер іх дзеці

Фота АЛЯКСЕЯ МАРОЗА

Вучні Комплексу школ у Чыжах, якія вылучаліся ў беларускіх конкурсах і мерапрыемствах, з настаўнікамі Валянцінай Андрасюк (злева) і Аннай Лаеўскай

У Комплексе школ у Чыжах усе вучні падставовай школы ходзяць на заняткі беларускай мовы і толькі шэсць гімназістаў не вучыцца роднай мове. Настаўнікі беларускай мовы лічаць нармальнай з’явай, што ўсе вучні з беларускіх сем’яў вывучаюць родную мову. Разам з імі па-беларуску вучацца дзеці з польскіх каталіцкіх сем’яў.

— Настаўнікі ўмеюць заахваціць дзяцей да беларускай мовы. Добра ў нас складваецца супрацоўніцтва з бацькамі. Рэалізуем ініцыятывы, якія садзейнічаюць павышэнню нацыянальнай свядомасці дзетак і дарослых. Арганізуем у школе многа беларускіх мерапрыемстваў. Вучні ездзяць на разнародныя беларускамоўныя конкурсы, — кажа дырэктар школы Міраслаў Пяткевіч. — Дзеткі горнунца да беларускай мовы, бо цікавымі з’яўляюцца заняткі па гэтым прадмеце. У Чыжоўскай гміне захоўваецца сямейная традыцыя. Бацькі вучыліся роднай мове дык зараз беларускай мове вучацца таксама іх дзеткі.

— Добра склалася ў нас супрацоўніцтва паміж настаўнікамі беларускай мовы, выхавацелямі і дзясцямі, — кажа настаўніца беларускай мовы Валянціна Андрасюк. — Дзеткі, якія ходзяць на заняткі роднай мовы ахвотна прымаюць удзел у беларускіх конкурсах і аглядах.

Дабіліся поспехаў

У мінулым школьным годзе вучні Чыжоўскай гміны дабіліся шматлікіх поспехаў. У тэатральным аглядзе школьных беларускіх калектываў група са школы ў Чыжах, якой апякуюцца Валянціна Андрасюк, Барбара Юрчук і Крысцінія Койла, заняла першае месца. У конкурсе расказчыкаў „Беларуская гавянда” Мажэна Дмітрук заняла першае, Паўліна Башун — другое, а Караль Грыгарук — трэцяе месца. У цэнтральным аглядзе дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова” На-

талля Семянок заняла трэцяе месца, а Наталля Сіманюк і Эвеліна Шыла атрымалі вылучэнне. Выступіць з беларускімі тэкстамі рыхтавалі вучняў настаўнікі беларускай мовы Валянціна Андрасюк, Анна Лаеўская і Вера Флёрчук.

— У тэатральным гуртку працуюць вучні падставовай школы. Бацькі дзетак з нулявога класа таксама хочуць, каб іх дочки і сыны выступалі з беларускімі сцэнкамі, — гаворыць Валянціна Андрасюк.

Тэатральны гурток атрымаў перамогу за пастаноўку п’есы „Як хлопчык шукаў сабе сяброўку”. Пакажуць яе бацькам і жыхарам Чыжоўскай гміны ў час навагодняй ёлкі. Тэатральная група прыняла назву „Усяго пакрыху”. Апрача тэатральных пастановак, спяваюць яны песні і дэкламуюць вершыкі. Дзеткі з нулявога класа будуць рыхтаваць пастаноўку „Казкі пра муху і камароў”. Бацькі дэкларуюць дапамогу ў падрыхтоўцы сваіх дзетак да выступлення на сцэне.

Музычны калектыв „Праменьчыкі” з Комплексу школ у Чыжах заняў першае месца ў конкурсе беларускай песні для вучняў падставовых школ і гімназій. Яго салістка Паўліна Капытка вярнулася з конкурсу з першым месцам, а дуэт Аня Карнілюк і Паўліна Капытка заняў другое месца.

— Нядаўна вучні нашага музычнага клектыву ездзілі ў Беларусь і выступалі ў санаторнай школе ў Высокім. Былі мы таксама ў Камянцы і рэзідэнцыі Дзеда Мароза, якая вучням вельмі спадабалася, — паведамляе апякун калектыву „Праменьчыкі” Людміла Максіюк. — Правялі мы сяброўскія размовы з вучнямі з Беларусі і пабачылі выступленні беларускіх калектываў. Дамоў мы вярнуліся з новым вопытам.

Школьныя мерапрыемствы

У Комплексе школ у Чыжах ладзіцца многа беларускіх мерапрыем-

стваў. Вучні выступаюць з народнымі абрадамі „Масленіцы”, „Каляд”, „Шчодрага вечара”, беларускімі песнямі і прадстаўленнямі ў час навагодняй ёлкі і іншых школьных мерапрыемстваў.

— Бацькі бачаць, што ў школе многа робіцца ў сувязі з заняткамі беларускай мовы, што іх дзеці дабіваюцца поспехаў у беларускіх конкурсах. Калі ў першым класе падставовай школы і гімназіі трэба выказаць жаданне, каб дзеці хадзілі на заняткі беларускай мовы, бацькі прыносяць заяўкі, — кажа настаўніца беларускай мовы Анна Лаеўская. — Вучні падставовай школы і гімназіі падпісваюцца на „Ніву” і ўжо напісалі тэксты ў „Зорку”.

Настаўнікі Божага закону інфармуюць, што ўсе праваслаўныя вучні ходзяць на іх заняткі.

— Нават ёсць і католікі, якія ходзяць на нашы заняткі. Я на сваіх уроках трымаюся прынцыпу двухмоўя. Хаця вучу названнаў на царкоўнаславянскай і польскай мовах, то гавару да дзетак па-свойму, — заяўляе настаўніца праваслаўнага прыхода Успення Прасвятой Багародзіцы ў Чыжах а. Іаан Раманчук. Айцец Марк Якімюк кажа, што таксама на занятках праваслаўнай рэлігіі гаворыць з вучнямі на гутарковай мове.

Еўрапраекты

Настаўнікі чыжоўскай школы напісалі праект „Падзяліла нас мяжа, хай спалучыць нас традыцыя”, які будзе рэалізаваны за кошт еўрасаюзных сродкаў у рамках Еўрарэгіёна „Белавежская пушча”. Вучні ў другой палове лістапада збіраюцца паехаць у Беларусь, каб наведаць школы ў Шані і Слабудцы. Пасля будуць прымаць гасцей з Беларусі. За сродкі з праекта будзе выдадзены каляндар з беларускімі земляробчымі абрадамі і праваслаўнымі святамі. Вясной будзе наладжана чарговая супольная сустрэча, калі

моладзь будзе паказваць мясцовыя абрады. Масацкія працы, якія выканае моладзь, будуць адлюстраваным рэалізацыі праекта.

— У вучняў з’явілася нагода пабачыць, як жывуць іх ровеснікі за мяжой. Будуць яны шукаць падабенстваў і розніц у культуры і традыцыях на нашай тэрыторыі і за мяжой. Моладзь у час спатканняў будзе мець нагоду дасканаліць валоданне беларускай мовай, — тлумачыць дырэктар Міраслаў Пяткевіч. — Запрасілі мы да супрацоўніцтва ў рамках праекта вучняў і настаўнікаў са школы ў Дубічах-Царкоўных, характар якой падобны да нашай.

Вучні са школы ў Чыжах ужо збіралі фальклор па вёсках і апісвалі мясцовыя абрады. У Збучы і яго наваколлі вучні зафіксавалі даўнія названні палёў, урочышчаў, дарог, апісалі іх і нанеслі на карту. Прадбачваецца стварэнне тапанімічнага паказальніка для ўсёй Чыжоўскай гміны.

— Нашы вучні ахвотныя збіраць матэрыялы ў людзей. Плануем запісваць мясцовыя легенды, каб зберагчы іх ад забыцця. Старэйшыя людзі паміраюць і тое, што яны памятаюць, адыходзіць у забыццё, — кажуць Анна Лаеўская і Валянціна Андрасюк.

Вучні з усёй гміны даносяць экспанаты ў рэгіянальны школьны музей. Побач яго будзе зала для класных заняткаў. Дзеткі і моладзь у час урокаў змогуць пакарыстацца старымі прыладамі працы і паглядзець народную вышыўку. Вучні са школы ў Чыжах ангажаваліся ў рэстаўрацыю царскага шляху. Збіралі яны інфармацыю з мінулага і рабілі здымкі старых аб’ектаў.

Цікавае мінулае

— Людзі ахвотна гаварылі нам аб жыцці ў мінулым, расказвалі легенды і паказвалі даўнія здымкі. Размаўляючы са старэйшымі людзьмі, можна даведацца многа цікавага. Мы мелі нагоду даведацца як называюцца хутары і ўрочышчы на нашых палях, — кажа Эмілія Місяюк, якая ангажавалася ў рэалізацыю школьных праектаў. Разам з ёй легенды і звесткі з мінулага збіралі Эвеліна Таранта, Кацярына Астапчук і Марыя Салавянюк. Падабаюцца ім непасрэдна сустрэчы з людзьмі. Любяць яны таксама хадзіць на заняткі беларускай мовы.

— На занятках беларускай мовы можам даведацца пра жыццё ў мінулым. Мяне цікавяць легенды, — кажа адна з дзяўчат.

— Фатаграфавалі мы старую архітэктур, прыдарожныя крыжы, каплічкі і цэрквы. Нават найстарэйшыя людзі мала ўжо памятаюць пра царскі шлях, але расказалі яны многа цікавага аб жыцці ў пазнейшы перыяд, — гаворыць настаўніца гісторыі і выпускнік беларускай філалогіі Галіна Скепка, якая разам з настаўніцай Аннай Ляўчук і вучнямі збірае матэрыялы з мінулага.

Выдатная большасць вучняў абядае ў школьнай сталовай. Нядаўна праводзіўся рамонт кухні і прышкольнай лясвіцы. Побач яе будзе адчынены галоўны ўваход у школу (зараз вучні ўваходзяць з боку гаспадарчага будынка).

Аляксей МАРОЗ

Клопаты Кузавы

Кузава, што ў Чаромхаўскай гміне, вёска немалая. Налічвае больш за сто гаспадарак. Многія апусцелыя. Старэецца вёска. У мінулым годзе, напрыклад, памерла 6 чалавек, сёлета — 5. У пасляваенны перыяд Кузава так разбудавалася, што спалучылася з Чаромхай-Станцыяй і толькі рэчка Нурэц складае мяжу паміж салэцтвамі. У дзевяностых гадах праклалі тут водаправод і асфальтавалі вуліцу. Зараз яна даволі рухлівая, паколькі знаходзіцца на пералётным шляху над Рэпчыцкае вадасховішча. Кузаўцы звыклі дабірацца на чыгуначную станцыю дарогаю даўнейшай вузкакалейкі (зараз вуліца Вонскатарова). Калі пракладалі асфальтнае палатно на кузаўскай вуліцы і гміне не хапіла грошай на заканчэнне інвестыцыі, дык вайт звярнуўся з заклікам да жыхароў вёскі, каб успамаглі дабравольнай складчынай. Народ ініцыятыву падтрымаў. Кузаўцы далі належны ўзнос, паколькі лічылі, што асфальтаваць будучы вузкакалейку. Выйшла інакш. Асфальтавалі адрэзак вуліцы Вішнёвай у напрамку паравознага дэпо, хоць чарамшане не далажылі ніводнай залатоўкі. Па сённяшні дзень кузаўскія дзецікі тэлепаюцца па калдобістай гравейнай вуліцы Вонскатаровай у школу.

Едучы з Кузавы ў напрамку чыгуначнай станцыі, у канцы вуліцы стаіць дарожны знак, які інфармуе, што знаходзіцца на галоўнай вуліцы. Тычыцца гэта таксама часткі Вішнёвай і вуліцы Вонскатаровай, паколькі гэтыя складаюць працяг дарогі з Кузавы ў Чаромху. У адваротным напрамку такога ўказальніка няма. Мясцовыя шафёры ведаюць, як сябе паводзіць перад скрываннем дарог побач былой вадакачкі (Вонскатаровай з Вішнёвай). Прыезджым гэта галаваломка.

Уладзімір Сідарук

Паўвека разам

29 кастрычніка г.г. у Гміннай управе ў Міхалове (Беластоцкі павет) адбылося ўрачыстае ўручэнне медалёў „За шматгадовае шлюбнае жыццё”, прысвоеных ім прэзідэнтам РП. Кіраўнічка ЗАГСа Зофія Варобей запрасіла трынаццаць пар.

На сустрэчу з шанюнымі юбілярамі прыбылі старшыня Гміннай рады Міхалова Тадэвуш Бобэль і вайт Міхалоўскай гміны Марк Назарка.

Медалі атрымалі: Станіслаў і Станіслава Адамскія, Ян і Анна Ярмолікі, Анатоль і Яўгенія Казберукі, Юзэф і Яніна Матус, Эдвард і Ядвіга Новікі, Станіслаў і Здзіслава Сікоры, Юзэф і Ніна Слэнзак ды Эдвард і Адэля Зубрэвічы.

Анатоль і Яўгенія Казберукі да пенсіі працавалі ў мясцовым краўцкім кааператыве па вул. Жвіркі і Вігуры. Ён быў механікам, а яна — краўчыхай.

— Маем двух сыноў: Славамір працуе шафёрам у Беластоку, а Міраслаў — у шчэцінскай суднаверфі, — казалі яны. — Не забудзьце яшчэ дадаць, што мы ўжо дачакаліся двух унукаў. Яны наша пацеха. (мох)

Уся камісія, рупліва і дакладна пазнаёмілася з творамі пачаткоўцаў і вельмі трапна абагуліла творчыя натугі, болі і поспехі...

Х літаратурны „Дэбют”

Ася Стэльмашук і Віталь Воранаў — маладое дынамічнае пакаленне

Ужо дзесяць гадоў падрод аб’яўляецца і праводзіцца Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы „Дэбют”, арганізаваны рэдакцыяй „Нівы” і Беларускамі саюзам у РП. Прадстаўляе ён усю геаграфію Беластоцчыны і не толькі — паяўляюцца тэксты з усяе Польшчы, у апошні час моцна прагучаў Познань, адкуль у апошнія гады прыходзіць неблагая проза. На сёлетні выпуск конкурсу дасланы былі 26 прац, у тым ліку 6 у I групе (дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій), 20 — у II групе (моладзь сярдніх школ і дарослыя). Сярод аўтараў дасланых прац упершыню ў конкурсе прынялі ўдзел трое ўзнагароджаных дэбютантаў — Іаанна

цэя. У галіне прозы вылучаны былі „S(H)” — Анатоль Маўчун з Познані і „Лёсік” — Віталь Воранаў з Чарлейна пад Познанню.

— Вельмі цешыць тое, што ёсць такія людзі, якія ў наш вар’яцкі час яшчэ хочуць пісаць, — звярнуў увагу галоўны рэдактар „Нівы” Яўген Вапа. — Тым больш выказацца на роднай мове. Шлях у літаратуру нялёгка. Праз яе змагаемся з самім сабой, з тым, чаго баімся, бо літаратура гэта выяўленне сябе, перамаганне, маральная споведзь. Месца тут і для тых, хто проста піша, каб паказаць сябе, не ўваходзячы ў вялікую літаратуру. Але сярод удзельнікаў нашага конкурсу частка аматараў літаратуры смела і спела ўва-

маршалка ваяводства і Ежы Плютовіча, аднаго з найбольш прызнаных польскіх паэтаў...

Надзея Артымовіч, як і ўся камісія, рупліва і дакладна пазнаёмілася з творамі пачаткоўцаў, і найчасцей маўклівая, вельмі трапна абагуліла творчыя натугі, болі і поспехі. „Пісаць — гэта неяк пражыць кожны дзень з сабой і з чалавекам”. Звярнула ўвагу на тое як важна ўваходзіць з нашай мовай у шырокі кантэкст. „Добра, што вы распыліся пазмагацца з матэрыяй слова. А для мяне вельмі важнае, што той кантэкст існуе і ёсць людзі, якія хочуць у літаратуры выказаць сябе...”

Янка Трацяк, як літаратуразнавец, прызнаўся, што творы канкурсантаў яго самога падштурхнулі да

Найстарэйшы ўдзельнік — Анатоль Парэмбскі з Валі

шмат чаго, таксама і да ўласнай творчасці. Разгледзеў ён творы паасобных аўтараў, таксама і тых, хто не быў узнагароджаны, пільна звяртаючы ўвагу на заганы і паспяховыя літаратурныя прыёмы. Як заўважыў, трапляліся творы, якія не патрабуюць рэдактарскай праўкі, ёсць і такія, дзе цікавая тэма не набыла яшчэ мастацкай формы. Спадабаліся яму, перш за ўсё, верш „Круг” Іаанны Стэльмашук, тэксты „Троса” — найстарэйшага ўдзельніка конкурсу — Анатоля Парэмбскага і Юстыны Бэбка з вельмі цікавымі абагульненнямі і наймалодшага аўтара — „Вочка” — Радаслава Маціевіча з Беластока, якога дасціпны твор пра „Кутаствэру і Кутаствэрыю” радасным смехам адобрыла ягоная шасцігадовая дачушка Алеся ды дала яшчэ пачытаць і маме. Найбольш спелымі прэзатарскімі творамі камісія палічыла апавяданне Анатоля Маўчуна „Арэна”, багатае ў дэталі і гістарычныя моманты ды вельмі спелы твор Віталь Воранава, якога ўжо мінулагодняе апавяданне прадказвала немалы талент.

Сустрэча была нагодай таксама да знаёмства, прэзентацыі найлепшых твораў ды аўтарскай сустрэчы з Юрка Буйнюком, які прачытаў свае новыя вершы і творы са зборніка „Субота ў Малініках”, сярод якіх былі таксама тэксты ўзнагароджаных ў ранейшых выпусках „Дэбюту”.

Тэкст і фота Міры Лукшы

Кася Сянкевіч і Уля Пташынская — малодшая група ўдзельнікаў конкурсу

Стэльмашук з Беластока, Юстына Бэбка з Гаўнаўкі і Святлана Дрозд з Нараўкі (агулам дэбютантаў было 4 — з I групы двое, і двое з II групы). Конкурсная камісія, якую са-стаўлялі Надзея Артымовіч, Ежы Плютовіч і Янка Трацяк, вырашыла ўзнагародзіць наступных аўтараў: у першай групе — „Вясёлку” — Уршулю Пташынскую з Церамкоў Нараўчанскай гміны і Святлану Дрозд з Нараўкі. У другой групе ў галіне паэзіі: „Пані Я” — Іаанну Стэльмашук з Беластока ды „Юстыну” — Юстыну Бэбка з Гайнаўкі і „Каласка” — Маргыну Еву Леанеўскую з Лясной Нараўчанскай гміны — вучаніц Гайнаўскага беларускага лі-

ходзіць у беларускую літаратуру — гэта м.інш. Юрка Буйнюк, адзін з першых удзельнікаў конкурсу, ад дзяцінства пішучы ў „Ніву”, які сёлета выдаў сваю першую кнігу паэзіі. Віталь Воранаў, празаік, займаецца прамоцамі беларускай літаратуры ў Польшчы... Нашы ўдзельнікі праяўляюць сваю асобу не толькі ў мастацкім слове — Іаанна Стэльмашук вядзе беларускую тэатральную групу, сама выступае, на прэстыжным красамоўным конкурсе ў Голубе-Добжыні атрымала сёлета ўзнагароду публікі. Таксама сярод журы маем творцаў найвышэйшага маштабу — Надзею Артымовіч — сёлетнюю лаўрэатку прэміі

В. Шчукін: Я хацеў бы памерці з пачуццём адплачанага даўгу, што зрабіў усё, каб мае дзеці, унукі, мая краіна, мой народ жылі ў нармальным умовах...

Не пішу па мурах начамі

(заканчэнне; пачатак у папярэднім н-ры)

Праваабаронца, член Еўрапейскай кааліцыі „Свабодная Беларусь”, цяпер журналіст, 63-гадовы Валеры Аляксеевіч Шчукін засядаў у Вярхоўным Савеце XIII склікання. Быў сакратаром Камісіі па справах нацыянальнай бяспекі, абароны і змагання са злачыннасцю. Да сённяшняга дня лічыць сябе перакананым камуністам. Ён — адстаўны афіцэр ваенна-марскога флоту. Працаваў таксама рабочым. Вярхоўны Савет разгнаў Аляксандр Лукашэнка. У 1996 г. Валеры Шчукін стаў на баку абаронцаў Канстытуцыі 1994 г., праследаваных прэзідэнцкай адміністрацыяй.

Як мы пісалі ў папярэднім нумары „Нівы”, у 1995 годзе Валеры Шчукін быў абраны дэпутатам Вярхоўнага Савета з Полацка. Як парламентарый атрымаў ён прапіску ў Мінску. Адмовіўся ад яе. Прапісаўся ў інтэрнаце, у цэнтры сваёй выбарчай — Полацкай — акругі. Афіцыйна пражываў тут сем гадоў:

— Мясовыя ўлады знерваліся і прычапіліся. Я, палітык такога фармату, а тут у мяне прапіска, а не ў Мінску. Штосьці тут не так. Я нявыгадны. Выраслі пазбавіцца ад мяне і прагнаць з інтэрната, хоць я не веў там ніякай палітычнай дзейнасці.

Парушаючы закон, улады палічылі, што Валеры Аляксеевіч прапісаўся незаконна. Што дырэктар інтэрната не пракаансультаваў яго прапіскі з прафкамам і камсамола, хоць тады ні камсамола, ні прафкама ўжо не было. Да таго пасля трох гадоў прапісанага, калі ён не парушыў закону, немагчыма „чапіць”. Нельга гэтага зрабіць тым больш пенсіянеру, якім тады Шчукін ужо быў. Да таго, паводле беларускага закону, нельга пазбавіць прапіскі асобу, якая працавала на штаце ў ліквідаваным прадпрыемстве, а так было ў выпадку Валерыя Шчукіна.

— Планавалі мяне адправіць у Мінск. Ведалі, што там жывуць мае сын і дачка, значыць, меў бы я дзе жыць. Спачатку выпісалі мяне тайна, без майго ведама. Урэшце выкінулі мяне на вуліцу. Я думаў спачатку знайсці сабе кватэру. Але дайшло да мяне, што калі знойдзецца ў ёй, для прыкладу, труп, то я буду пагрозай для бяспекі, альбо знойдуць іншую прычыну. Да сёння ў маім пашпарце стаіць штамп аб непрапісцы.

Амаль год жыў на вакзале ў Полацку.

— Цягала мяне міліцыя. Судзіла за хуліганства. Я не з’язджаў. Пакінулі тады на вакзале лаўкі толькі для сядзення, а такія, на якія можна легчы, без перакладзіны пасярэдзіне, вывезлі ў Віцебск. Я на лаўках у Полацку праспаў седзячы пару дзён, але ж спаць так вельмі цяжка.

Валеры Шчукін паехаў тады следам за сваімі лаўкамі. Так апынуўся ў Віцебску, таксама без прапіскі.

— Бяздомныя ў нас — сістэма. Гэта датычыць не толькі дарослых, але і дзяцей. Гэта не звычайныя камбінатары з вуліцы, а ахвяры дзеянняў улады, так як і я. Гэта не

Валеры Шчукін у рэдакцыі „Нівы”

тыя, хто, для прыкладу, не ўносіць квартплату. Я лічу, што іх у Беларусі будзе каля 200 тысяч. Змагаюся на вакзале якраз за іх. Гэта мая Брэсцкая крэпасць.

Яшчэ на здымках паругадовай даўнасці, публікаваных у Інтэрнэце, Валеры Шчукін паяўляўся з доўгай, талстоўскай барадой. Калі прабываў у Беластоку, барада была ў яго значна карацейшая.

— Мая барада стала ўжо амаль сімвалам супраціву, а не толькі вынікам майго ўзросту. Пачалося гэта ад аднаго пратэсту, у час якога я абараняў правы журналістаў.

У лістападзе 2003 г. Шчукін прабаваў увайсці на прэс-канферэнцыю міністра ўнутраных спраў Уладзіміра Навумава ў будынак МУС у Полацку. Мела яна быць прысвечана следствам у „гучных справах”. Раней Шчукін, як журналіст апазіцыйнай прэсы, хацеў атрымаць акрэдытацыю. Адмовілі яму.

— Я паказаў свой журналістскі білет і ўвайшоў. Прычапілася да мяне трох. Калі б іх яшчэ было двух, то я змог бы ўвайсці па лесвіцы. Я запёрся нагамі ў шклянныя дзверы. Шкло разбілася, расцяло мне нагу, пайшла кроў. Выклікалі скорую. Пасля судзілі мяне за хуліганства. Што цікавае, увесь інцыдэнт адбыўся ў святле шматлікіх тэлекамер. Пасля, калі міліцыя звярнулася ў тэлестанцыю выдаць ёй стужкі, аказалася, усе запісы былі сцёртыя. Мела іх толькі дзяржаўнае беларускае тэлебачанне.

Пасля інцыдэнту Шчукін судом у Мінску быў прыгавораны да трохмесячнага зняволення:

— У турму асабіста прыехаў начальнік сталічнай міліцыі генерал Рак, каб дапільнаваць збрыцця мае барады. Стаялі міліцыянты з аўтаматамі. „Будзеш кідацца, бараду збрыем усухую”, — палохалі. Калі я такое ўявіў, слёзы ледзь не выступілі на вачах. У мяне вельмі густыя валасы. Звычайнае лязо з імі не справіцца. Урэшце мяне пабрылі, але не ўсую. Заўжды, калі выходжу з турмы, мая барада адростае. Я рашыў пасля адно: буду насіць карацейшую бараду; нашто мне такая доўгая, калі маюць яе зрываць пас-

ля чарговых арыштаў. А бараду я адпускаю ўжо столькі гадоў, колькі гадоў маёй старэйшай унучцы, значыць, больш за дваццаць.

І дадае:

— Я не буду даваць слова, як Фідэль Кастра, што збрыю бараду, калі пераможа рэвалюцыя. Я свядомы, што ідзе мне ўжо семі дзесятак і не тое, што мяне заб’юць, але я, проста, не дажыву часу, калі Лукашэнка перастане быць пры ўладзе. Я хачу памерці з пачуццём адплачанага даўгу, што я зрабіў усё, каб мае дзеці, унукі, мая краіна, мой народ жылі ў нармальным умовах.

Калі больш года таму Раённы суд у Віцебску пакараў яго дзесяццю днямі арышту за распаўсюджванне лістовак заклікаючых да негаласавання ў час датэрміновых выбараў у парламент і ў рэферэндуме, Валеры Шчукін казаў:

— Я раздаваў лістоўкі, на што ў мяне ёсць законнае права.

Два гады таму гарадская выбарчая камісія ў Полацку адмовіла ў рэгістрацыі ягонага выбарчага камітэта ў муніцыпальных выбарах. Закінулі Шчукіну м.інш. несапраўдныя інфармацыі ў заяве наконт прафесіі. Напісаў: „абаронца айчыны”, бо, як тлумачыў пасля, ён — ваенны пенсіянер.

Некалькі дзён таму ў размове з „Нівай” Валеры Шчукін сказаў:

— Калі міліцыя наступае ў атаку ў час дэманстрацыі, тады большасць адступае. Але, калі б не адступалі, міліцыя мусіла б панесці ўсіх. На кожнага дэманстранта трэба было б мінімум двух міліцыянтаў, нават калі б мелі толькі нас валачы. Значыць, калі б мелі яны неспці ці валачы ўсіх на вялікай дэманстрацыі, трэба было б міліцыянтаў удвая больш. Столькі міліцыянтаў не знойдзецца. Усё трэба рабіць адкрыта. Ніколі не пішу на мурах начамі. Трэба рабіць так, каб улада гэта бачыла, звычайна паказваць свой пратэст, нават калі гэта называюць хуліганствам ці бандытызмам. Я адкрыў вочы міліцыі, што павінна яна паводзіць сябе законна і толькі законных дзеянняў патрабаваць ад мяне. Гэта была для іх Амерыка.

Райна Стэфанчук

Белавежская гміна — турызм

— 1 —

Белавежа здаўна была месцам знатных паляванняў. Гэтая гмінная мясцовасць распаложана на пушчанскай паляне плошчаю ў 13 км² над ракой Нараўкай. Тут месцяцца шматлікія навукова-даследчыя інстытуты, адсюль пачынаюцца турпраходы ў Белавежскую пушчу і Белавежскія нацыянальны парк. За год Белавежа прымае звыш 100 тыс. турыстаў.

Белавежскую гміну з-за месцазнаходжання ў цэнтры пушчы і наяўнасці ўнікальных прыродных і бытавых каштоўнасцей наведвае найбольш турыстаў у маштабе ваяводства. Нягледзячы на яе пазнавальныя каштоўнасці, адкацыйны асяродкі тут кволья, без начлежнай базы. Турыстычная прапанова Белавежы мала разнастайная і канцэнтруецца ў Беларэжскім нацыянальным парку.

Пагрозай прыродным каштоўнасцям пушчы можа быць празмерная скачванасць турыстычнага руху, калі стыхійная разбудова інфраструктуры можа давесці да дэградацыі культурных козыраў мясцовасці. Белавежа дасягнула ўжо апагею разбудовы вялікіх начлежных аб’ектаў.

Амаль 90% плошчы гміны займае пушча з многімі ўрочышчамі, нацыянальным паркам, запаведнікамі (БНП і запаведнікі займаюць палову плошчы гміны) і цікавай у ландшафтным і прыродным плане далінай ракі Нараўкі з яе прытокамі Лутоўняй; каштоўны і культурны краявід Беларэжскай паляны.

Прыроднымі каштоўнасцямі Беларэжскай гміны з’яўляюцца ахоўваемыя абшары, БНП, Палацавы парк, сем запаведнікаў і падшэсцьсот помнікаў прыроды. Да культурных каштоўнасцей гміны трэба залічыць культурныя аб’екты: мураваную царкву з 1893 года з адметным керамічным іканастасам, драўляную царкву на могілках (1873), неарэнесансны касцёл (1935) з плябаніяй, шматканфесійныя могілкі, нямецкія могілкі з першай сусветнай вайны ў Беларэжы; запаведныя прасторавыя планіроўкі і даўнія драўляныя забудовы Беларэжы і будніцкіх пушчанскіх вёсак Тэрэміскаў, Пагарэльцаў і Буд, астаткі палацовага комплексу (брама, гаспадарчыя будынкi, дварок гродзенскага губернатара з 1845 г.), Дырэкцыйны парк з ягонай забудовай, будынкi лясной адміністрацыі, пасёлак Цэнтуры і вакзал Беларэжа-Таварная. У Беларэжы працуе Прыродазнаўча-лясны музей БНП і два архітэктурныя скансэны. Вартыя турыстычнай увагі мерапрыемствы: Ноч Купалы, фэст „Ператоча” (у ліпені), Мядовы фэст (жнівень), кастрычніцкі Бег зубра і прыродны фэст „Зубравіска”.

Міхал Мінцэвіч

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

— Думаю, што такі ўрок будзе вельмі цікавы. Вопыт паказаў бы нам, што матэматыку можна вывучаць таксама па-беларуску...

Матэматыка па-беларуску

На калідоры бельскай „тройкі” красуюцца Пагоня.

— Уявіце, што наступны ўрок гэта матэматыка і будзе весціся ён на беларускай мове! — заяўляю ў час сустрэчы з гімназістамі I „д” класа.

— О, Божа! — пачуўся ў класе трывожны вокліч.

Пасля нашы сябры выказалі свае думкі наконт нечаканай прапановы. Сярод адказаў пераважаў адказ „на плюс”. Трэба тут адзначыць, што пераважная большасць гімназістаў успрыняла прапанову як аднаразовы эксперымент. Самі пабачыце — сёння прыводзім толькі пяць погля-

даў (самыя цікавыя выказванні будзем друкаваць у чарговых нумарах „Зоркі”).

Марынош Несцярук: — Я думаю, што гэта будзе нармальны ўрок, толькі па-беларуску. Я вучуся беларускай мове і думаю, што многа зразумею.

Юстына Вавульская: — Не ўяўляю сабе такой школы. Аднак калі б мне прыйшлося вучыцца ў такой школе, напэўна былі б праблемы, таму што ад нараджэння я гавару па-польску. Для мяне гэта была б вялікая змена. Хоць, думаю, вельмі цікава было б перажыць такі ўрок.

Якуб Рошчанка: — Большасць

гімназістаў не зразумее ўрока, таму што многія гімназісты слаба ведаюць беларускую мову.

Паўл Вавульскі: — Я заўсёды вучуся матэматыкі па-польску, а каб была патрэба перайсці на беларускую мову... то не ведаю што было б!

Эдыта Маркевіч: — Думаю, што такі ўрок будзе вельмі цікавы. Вопыт паказаў бы нам, што матэматыку можна вывучаць таксама па-беларуску. Многія асобы ў нашым класе не надта разумеюць гэты прадмет, магчыма, што матэматыка па-беларуску была б больш зразумелай.

ЗОРКА

Некаторыя

матэматычныя тэрміны

адыманне — *odejmowanie*

дзель — *iloraz*

дзеянне — *dzialanie*

дзяленне — *dzielenie*

дроб — *ułamek*

дыферэнцыял — *różniczka*

здабытак — *iloczyn*

інтэграл — *całka*

корань — *pierwiastek*

лічнік — *licznik*

мнажэнне — *mnożenie*

назоўнік — *mianownik*

Піфагорава тэарэма — *twierdzenie*

Pitagorasa

рознасць — *różnica*

складанне — *dodawanie*

ступень — *potęga*

сума — *suma*

ураўненне — *równanie*

функцыя — *funkcja*

Гражынка і Грак

— 2 —

— Негаспадарлівая ты, — насварылася бабуля Гандзя на маму Олю. — Нашто столькі хлеба купляць! Высахне, запляснее. Людзі нават у сметніцу хлеб кідаюць!

Грак моўчкі схапіў скарынку жытняга хлеба. Ну і што, падсохла, але з’есці можна. Адно прыкра, што пакаленні сварцаца. Мама Оля — таксама дзіця для бабулі Гандзі, і час ад часу тая настаўляе яе ды папракае. Нават пры ўсіх. А Граку хочацца ўсім угадзіць — і пільнаваць, каб мама не пакрыўдзілася, і на

Гражынку не перакінула бласлава настрою, і каб бабуля не адчула, што яе ніхто не слухае. Вядома, жанчыны! Другі такі, што хоча каб ціха ў хаце было — гэта тата Коля. Грак разумее тату. Тата прыносіць дахаты грошы, любіць чытаць газеты і глядзець навіны ў тэлевізары. Тэлевізар добрая справа — Грак, калі адзін застаецца ў хаце, дае сабе волю: пстрыкае дзюбай па „пілоце” і глядзіць праграмы. На розных мовах, дарэчы. А днём шмат адкацыйных праграм. А вы пытаецеся, адкуль малады грак столькі ведае аб свеце!.. Ну, праўда, не ўсё варта ў тэлевізары глядзець таксама і маладым гракам.

— Можна, не пры Гражынцы? Га, мама? — Гражынчына мама намякнула сваёй маме на непэдагагічнасць бабуліных папрокаў.

Грак моўчкі жаваў скарынку. Не, не ўдасца палагодзіць справу?! Быццам бы і нічога такога — хлеб. Калі жывеш разам з людзьмі, трэба, так сказаць, каркаць так як і яны. А вазьмі і адазвіся — быццам бы і не чулі.

— Я жыву і жую! — Грак каўтануў камячок разжаванага да слодычы хлеба і аж страпянуўся: удалося яму, як нікому, знакамита сказаць „ж”. — Жаба, жавачка, жыта, жоўты! ГраЖ-Ж-Ж-Жына! Р-р-ратунку!

Гражынка, якая ўжо закідала

заплечнік з падручнікамі на спіну, вярнулася да стала.

— Прабачце, я не слухала вашай размовы.

— Мы так... — бабуля глянула на дачку і ўнучку. — Мы пачалі так пра... Я наракала, што хлеб марнуецца. Твая мама зашмат яго купляе. І грошай шкада.

— А мы з Грачыкам яго з’ямо да крышачкі, бабуля. І ўсё добра будзе.

— І няма спр-р-равы! — падскочыў Грак на спінцы крэсла. І не мог ужо дачакацца, калі ўсе пойдучь па сваіх справах. Праз момант у тэліку пачыналася праграма пра журавоў.

Міра Лукша

Галерэя „Зоркі” (Дубіны)

Марцін Стоцкі

Сярэдняя ацэнка на пасведчанні — 5,6.

Мая мянушка — „Прэзідэнт”.
У жыцці хачу стаць, чаму — Я хачу стаць інфарматыкам, таму што я люблю і цікаўлюся інфарматыкай.

У сяброў цаню — дабрныню і ветлівасць.

Не люблю — эгаістаў, напыхлівых, безадказных. Я таксама не люблю прыбіраць.

Па-беларуску размаўляю — з бабуляй і на ўроку беларускай мовы.

Мой любімы гурт — „Ascetochlix”, „Mezo”, „18 l”, „Nowator”, „Crazy Frog”.

Каля свайго дому пасаджу — сліву і яблыню.

Фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Тры Паўліны і Паўл

Паўл добра ведаў, што Паўліна Б. робіць усё, каб заваяваць яго сэрца. Праўда, яны ніколі не размаўлялі пра свае пачуцці. Калі часам яны сустракаліся на школьным калідоры, яна першая падыходзіла да яго і распытва-ла пра супольных знаёмых з часоў пачатковай школы, якія зараз вучацца ў іншых гімназіях.

Іх нявіннае сяброўства мела некалькі адценняў. Самы цікавы бок знаёмства выяўляўся на класным сайце. Амаль уся інтэр-нэтная старонка была зашмараваная прызнаннямі Паўліны Б. Яна пісала нібыта сяброўкам з надзеяй, што яе словы дойдучь пад належны адрас, значыць, да самога Паўла.

— Чаму я, — пытала яна сяброўку Ігу, — чаму я такая непрыгожая?

— Што ты кажаш? — талкавала ёй Іга, вядомая ў класе як Іголка. — Няма ж прыгажэйшай за цябе дзяўчыны ў нашым класе? Ну, можа, яшчэ Паўліна Ш.

— То чаму Паўл глядзіць толькі на Паўліну Ц.? — не адставала закаханая.

— Як чаму, — сцвярджала сяброўку, — а таму, што ён хітранькі. Замест вучыцца, перапісвае ўсе ўрокі ад каханай. Ты ж памятаеш што было на матэматыцы, калі Дубаля пасадзіў яго за свой стол.

Факт: Паўліна Ц. была выдатніцай не толькі на ўвесь клас, але і школу. Апрача добрай памяці, дзяўчына мела шмат талентаў. Яна вокамгненна завучала ўсе хімічныя формулы, найлепш ведала граматыку беларускай мовы, з небывалай лёгкасцю прысвойвала італьянскую і іспанскую мовы.

— У мяне няма шчасця, — жалілася Паўліна Б. сваёй Іго-лачцы, якая пад уплывам нараканняў таксама адчувала сябе нешчаслівай.

— А чаму ты зноў нешчаслівая, — цягнула дурнічку за язык пляткарка Іга. Ёй прыемна было адкрыць усяму класу, нават настаўнікам, пакуты і перажыванні закаханай.

— Бо ведаеш, — пісала ёй Паўліна Б. — я яшчэ ніколі не хадзіла з хлопцам...

Паўл, як усе ў класе, чытаў усе гэтыя прызнанні. І калі бацьку гэтыя дзве дзяўчыны, ён чамусьці ілгаў як накуплены. Адтуль менавіта ўзялася гісторыя яго „падарожжа ў Прагу”.

АРАБІНКА

Вершы Віктара Шведа

Не маеш пустых ног

— Калі на галаве я стану, —
Азвайся Пеця да сяброў, —
У галаву мне нечакана
Сцякае з майго цела кроў.

Чаму, калі стаю нармальна,
Кроў не плыве да ног маіх?
— Гэта, — Ясь кажа, — павучальна,
Відаць, не маеш ног пустых.

Знайшоў выхад

На панадворку сыноч гуляе,
Сваю матулю ўбачыўшы просіць:
— Скінь мне, матуля дарагая,
З свайго балкона дваццаць тры
грошы.

— Як жа ты знойдзеш грошы,
Адаме,
Пад балконам цараць беспарадкі?
— Загарні мне грошыкі, мама,
У папяровую дзесятку.

Новая настаўніца ў Гарадку

У гарадоцкай гімназіі новая настаўніца. Альжбета Колтак — яшчэ студэнтка.

— Нашай настаўніцы ніхто не адрозніць на здымку, — гадаюць уго-лас гімназісты-першакласнікі, — падумаюць, што яна гімназістка.

Сустракаемся ў беларускай зале — замест этнаграфіі бачым тут мастацкія творы школьнікаў, фігуркі, маскі, малюнкi. На ары-

гінальны эфект дзяўчаты і хлопцы працавалі гадамі разам са сваёй настаўніцай з Пачатковай школы Тамарай Бялькевіч.

— З гэтага навучальнага года будзем супрацоўнічаць са школьнай газеткай, — кажа пані Альжбета. — Мы хочам паказаць, што ў нашай школе ёсць беларуская мова! Варта адзначыць, што настаўніца пісала ў нашу „Зорку”. (гак)

Гарадоцкія гімназісты з настаўніцай Альжбетай Колтак (5-я злева) у беларускім кабiнеце

Польска-беларуская крыжаванка № 48

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 44: бал, ар, карп, багач, Ас, праграма, прагноз, ода, іслам, кок. Баба, ара, прас, гара, пасаж, гном, як, род, абраз, пачатак.

Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: Павел Асіпок, Іаанна Іванюк, Агнешка Апольская з Гайнаўкі, Дзяна Барбара Петручук з Нарвы.

Pas	▼	▼	▼	▼	▼	Ar, jak	▼	Stos	Akordeon	▼
Polak	▶	▼	▼	▼	▼	Cerkiew	▼			
	▼					Cudak	▶			
	▶					Przysznic	▼			
		Kulka		Ryj	Dar			📖	📖	
		As		Żuczek						
		Śpiew	▼	Smutek	▶				📖	
		Ptak	▶					📖	Smyk	
		Akr		Tak		📖		Esej	▶	▼
Czapka	▼		▼							
Wtorek	▶							Ty		
Krok		Oka	▶			📖	Ogro-	▼		
	▶			Dotyk	▶		dzenie	▶		📖

Атаясамлівацца з Беларуссю Лукашэнкі беластоцкія беларусы не хочуць, надзеі на рэнесанс нацыянальнага руху звязваюць з беларускай па духу дзяржавай (...) Ці прыродзена мяжа, за якой няма вяртання да паўнацэннага жыцця беларускай меншасці на Беластоцчыне?

Галоўны рэдактар беластоцкай газеты „Ніва” Яўген Вапа кажа, што раней Польшчай кіравалі „левыя” беларусы, а цяпер пачынаюць кіраваць беларусы „правыя”: „Бацька Цімашэвіча родам з-пад Ваўкавыска, у Кваснеўскага маці з Глыбоччыны. Сям’я сённяшняга прэм’ера Марцінкевіча — з Усходняй Беларусі. Дзед Качынскіх працаваў на чыгунцы ў Баранавічах. Яшчэ Пілсудскі казаў, што палякі не ўмеюць кіраваць Польшчай”. Але, паводле Вапы, беларусам Польшчы нікай карысці ад „беларускай” улады няма.

Беларускую мову ў Беластоку можна пачуць яшчэ радзей, чым у Мінску. Выключэнне — вёскі на Падляшшы. Аднак беларускія вёскі тут нешматлюдныя: жывуць пераважна старыя. Гісторык Яўген Мірановіч кажа: „Лепшая моладзь ехала ў горад, каб кінучь вёску, якая атаясамлівалася з бядой, цяжкой працай. Працавалі 8 гадзін, жылі пару гадоў па кутах і атрымлівалі кватэры па 30-40 метраў. Гэта была мэта, якой дасягнулі людзі: лепшае жыццё, лёгкая праца. У вёсках засталіся пенсіянеры”. Сапраўдных гаспадароў, фермераў — адзін-два на вёску.

У суседніх з беларускімі польскіх гмінах насельніцтва больш і працэнт маладых там большы. Мірановіч лічыць, што прычынай з’яўляецца палітыка, якую праводзілі польскія ўлады ў 1970-х гадах: „На 1 000 жыхароў усходніх гмін інвестыцыі у будаўніцтва дарог, развіццё адукацыі, медыцыну — было ў 3-4 разы менш, чым у заходніх гмінах ваводства. Таму і людзі заставаліся дзе былі дарогі, умовы для жыцця, месцы для працы”.

У 1970-х гадах паўночна-ўсходнюю Польшчу напаткала другая хваля „асадніцтва”: з’явіліся перасяленцы з цэнтральнай і заходняй Польшчы. У беларусаў не было магчымасці купіць трактар у гаспадарку, а „асаднікам” давалі ўсё, кажа прафесар Мірановіч. Перасяленцы бралі машыны, пару гадоў спрабавалі трымаць зямлю, але з’язджалі. „Сяляне куплялі ў іх машыны ў 3-4 разы даражэй, бо іх не было ў вольным доступе. Асаднікі ж атрымлівалі крэдыт, прадавалі машыну, аддавалі крэдыт і яшчэ куплялі сабе кватэру ў Беластоку”, — зазначае гісторык.

Беластоцкая мімікрыя

У гарадах беларускай мовай публічна не карыстаюцца — каб не вылучацца з асяроддзя. Пісьменнік Сакрат Яновіч кажа, што больш даймае неталерантнасць навакольных, чым асіміляцыйныя працэсы: „Калі я ў Варшаве, Кракаве ці Шчэціне, я не думаю, што я беларус. А Беласток — горад вельмі халопскі. Гэта неталерантны, ультракаталіцкі горад”.

Яўген Вапа больш радыкальны: „Талерантнасць у нас такая: твая беларускасць можа быць толькі справай прыватнай. Аднак беларуская меншасць хоча быць гаспадарамі на сваёй зямлі. Мы такія ж грамадзяне гэтага краю. Трэба, каб людзі адчулі, што беларуская мова можа быць не толькі хатняй, але і публічнай”.

Улады гэта пакуль што не абыходзіць: на запрашэнне ўзяць удзел у круглым сталем па праблемах беларускай меншасці, зладжаным бе-

Заходнія крэсы

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Аўтар і Георгій Валкавыцкі

ластоцкай рэдакцыяй „Газеты выбарчай”, яны не адгукнуліся.

Няма салідарнасці і ў беларускім асяроддзі. Дэпутат Сейма ад „лявіцы” Яўген Чыквін лічыць, што нацыянальныя праблемы хваляюць толькі інтэлігенцыю: „Тыя, хто называе сябе „рускімі” ці „тутэйшымі”, не хочуць адрознівацца ад навакольных. Польская культура больш выгадная. Беларускасць — гэта стыгма, яе хаваюць як фізічнае калецтва”. Зрэшты, такая мімікрыя многім усё адно не ўдаецца: Я. Чыквін кажа, што ў дэпутацкай рабоце сутыкаўся з выпадкамі звальнення з працы па нацыянальных і рэлігійных прычынах — і ў 1990-я гады, і цяпер. З іншага боку, дэпутат бачыць у гэтай сітуацыі і віну саміх беларусаў: „Мы занадта схільныя падкрэсліваць сваю асаблівасць і замыкацца ў сваім коле”.

Скончыліся „тутэйшыя”

Перапіс 2002 г. адназначна паказаў 46 тыс. беларусаў на Беластоцчыне ды 1,6 тыс. далей у Польшчы, але гісторыкі лічаць, што сама меней іх мусіць быць 200 тыс. Таму „маркерам” беларусаў мусіць выступаць праваслаўе. Прафесар Мірановіч кажа, што сацыялагічныя даследаванні несучыяшальныя: 75% праваслаўных беларусаў у вёсках называюць сябе палякамі. У 1983 г. былі іншыя лічбы: 30% праваслаўных назваліся палякамі, 40% — „рускімі” („рускай веры”) і 27% — беларусамі. Цяпер даследаванні Інстытута сацыялогіі паказалі, што адсотак „беларусаў” захавалася — 27%, затое знікла катэгорыя „рускіх”, „тутэйшых”, яны далучыліся да „польскай культуры”.

Апроч таго насельніцтва папросту мяняе веравызнанне. Палова з тых, хто выехаў у Беласток, кажа Я. Мірановіч, вянчаюцца ў касцёле. У мяшаных шлюбах вянчаюцца ў царкве, дзяцей хрысціць у касцёле.

На будучыню гісторык глядзіць досыць песімістычна. Песімізм падмацоўваецца адсутнасцю беларускамоў-

най сістэмы асветы, сістэмы культурных устаноў: „Думаю, змены, якія ідуць цяпер, скончацца на працягу аднаго-двух пакаленняў. Застанецца жменька інтэлектуалаў, якія будуць сустракацца ў сваім вузкім коле, гаварыць, жыць успамінамі... Але гэта будзе лёс эмігранцкай супольнасці, якая будзе пастаянна між сабой сварыцца: усе эмігранты сварацца”.

„Пятая калона”

Лукашэнкі

Пачуцца эмігрантам на радзіме, у краі, дзе жылі твае бацькі і дзяды — крыўдна і абразліва. І надзей на паляпшэнне стану рэчаў праф. Мірановіч не бачыць. Нават уступленне Польшчы ў Еўрасаюз нічога не мяняе: „Працэс уваходжання ў Еўрасаюз завяршыўся і ўлады зразумелі, што можна дазволіць сабе свабоду”.

Некалькі гадоў таму ўзнікла крымінальная справа, паводле якой пад следствам апынулася кола беларускіх актывістаў — Праграма рада тыднёвіка „Ніва”. Іх абвінавацілі ў грашовым махлярстве. Такі вынік глядзіцца вельмі кантрастна на фоне таго, што атрымалі падчас уступлення ў ЕС іншыя мяншыні — нямецкая (яна мае нацыянальнае самакіраванне ў гмінах, падтрымку з боку Нямецчыны), літоўская. Яўген Мірановіч прыводзіць іх як станоўчы прыклад міждзяржаўнага супрацоўніцтва: „Вялікай пашанай яны карыстаюцца пры дачыненні паміж дзяржавамі: мы будзем, маўляў, спрыяць вашым, а вы — нашым! Тое самае і з украінцамі: яны часта з’яўляюцца пасрэдкамі ў міждзяржаўных кантактах”. Але сённяшняя беларуская дзяржава мае асаблівую нацыянальныя ды палітычныя погляды. Расплачвацца за гэта даводзіцца беластоцкім беларусам. „Нас успрымаюць як прадстаўнікоў нацыі, якая пайшла ў нейкі іншы бок. У нас бачаць частку таго народа, які выбраў Лукашэнку”, — канстатуе Я. Мірановіч. Апошнім разам „пятую калону Лукашэнкі” спрабавалі „прыціснуць” у сувязі са скандалам

вакол Саюза палякаў Беларусі. Беларускае супольнасць у Беластоку выказалася ў падтрымку Анжэлікі Борыс (у тым ліку і ў „Ніве”), але некаму гэтага падалося замала. Пятрабавалася дэманстрацыя лаяльнасці — публічныя лісты з пратэстамі.

Беларускія актывісты зазначаюць, што з кампаніяй вакол „Нівы” супраць іх пачалася сапраўдная кампанія шальмавання. У прэсе з’яўляліся артыкулы, дзе мясцовую беларускую эліту называлі псіхічна хворымі людзьмі. Ананімныя чытачы „Газеты выбарчай” пісалі, што ўсе беларусы — банда Лукашэнкі. Прапаноўвалі нават, каб беларусы ўсе ўцякалі.

Многім гэта нагадала пасляваенныя гады. Першы рэдактар „Нівы” Георгій Валкавыцкі прыгадаў, як польскія банды палілі ў той час беларускія вёскі, змушаючы жыхароў выязджаць за ўсходнюю мяжу. Дзе беларусаў было шмат і жылі яны кампактна, там чапаць баяліся. А дзе няшмат, дык выразалі, часам цэлымі вёскамі.

Вецер з усходу

Атаясамлівацца з Беларуссю Лукашэнкі беластоцкія беларусы не хочуць, але надзей на рэнесанс нацыянальнага руху звязваюць з беларускай дзяржавай. Беларускай па духу. Нават у цяперашняй Беларусі захоўваецца сям-там беларускае навучанне, ёсць беларускамоўныя тэатры. „А тут дзяржава польская!” — жорстка і катэгарычна абразае Я. Мірановіч. І гэтая дзяржава вядзе палітыку на карысць пануючай нацыі, а не меншасцей.

Ці прыродзена мяжа, за якой няма вяртання да паўнацэннага жыцця беларускай меншасці на Беластоцчыне? Ці ўсё ж дапамогуць ёй магчымыя дэмакратычныя змены ў Беларусі? Пачуўшы гэтае пытанне, прафесар Мірановіч смяецца: „Гэта футурыстычнае пытанне, бо не відаць, каб у Беларусі былі нейкія змены. Але гэта напэўна будзе вялікая надзея! На пачатку 1990-х гадоў людзі вучыліся беларускай мове, бо была суседняя краіна Беларусь”.

„У 1990-я гады людзі вучыліся Беларусі, — кажа Я. Мірановіч. — Гродна — за 60 км: гадзіна дарогі! Можна было паехаць туды, паглядзець і вярнуцца назад. Гэта было тэарэтычна, але пачынала станавіцца рэальным: лічылі, што тут будзе нейкі рух. Людзі адчулі, што мінуў Саветскі Саюз, што мяжа адкрыта. І сотні, тысячы людзей прыязджалі. Мяшкі долараў укладвалі ў Беласток! Гэта азначала новыя будынкі, новыя прадпрыемствы. Беласток квітнеў: за пару гадоў ён расцвіў, як сад вясной. Людзі адчувалі, што ёсць суседняя краіна і ад гэтага ёсць карысць”.

Цяпер беларуская мяншыня на Беластоцчыне не займаецца пражэктарствам — яны рэалісты. Яны хочуць жыць у еўрапейскай краіне, але ведаюць, што належнае жыццё ім можа гарантаваць толькі дэмакратычная Беларусь па той бок мяжы. Я. Мірановіч кажа катэгарычна і бязлітасна: „Людзі слабыя ўцякаюць з беларускага асяроддзя. Застаюцца тыя, каму ўжо гонар не дазваляе кудысьці пайсці. Нішто іх не трымае — толькі гонар”.

Зміцер Дзядзенка (Мінск)

Пагранічча ў літаратуры і вопыце

Пад такім лозунгам студэнты Беларастоцкага ўніверсітэта сарганізавалі на факультэце педагогікі і псіхалогіі двухдзённую навуковую канферэнцыю. Доклады і выступленні канцэнтраваліся на пытаннях пагранічча і міжкультурнай адукацыі.

Студэнты рыхтаваліся пад апекай доктар Дароты Місяюк, якая на факультэце навучае будучых настаўнікаў міжкультурнай адукацыі. Адна з арганізатараў канферэнцыі, вядучая яе Іаанна Сахарчук сцвердзіла:

— Тэматыку пагранічча мы стараліся трактаваць вельмі шырока. Датычыла гэта не так абшару, як сутыкнення розных культур і вопытаў. Нашы сустрэчы накіраваны былі ў напрамку адкрыцця на іншасць, фармавання пастаў талерантнасці да іншых. У гэтым плане змяшчаліся разважанні звязаныя так з меншасцямі нацыянальнымі ці сексуальнымі, як і інваліднасцю.

У першы дзень адбыліся вельмі цікавыя сустрэчы з прадстаўнікамі Шлёнскага ўніверсітэта, замясцовага факультэта ў Цешыне, якія прадставілі спецыфічнасць польска-чэшскага пагранічча і ўласныя навуковыя даследаванні тоеснасці тамтэйшай моладзі. Заўважаецца невялікае знаёмства з культурай суседзяў. Маладым чэхам польская літаратура асацыявалася адно з прозвішчам Міцкевіча, а палякам — з героем мультфільмаў Кроцікам. Радэк Ба-сэлідэс з Заальзянскага Шлёнска ў сваім дакладзе „*Na hranicu — маё ўспрыняцце пагранічча*” разважаў аб разрыве свядомасці заальзян, якія не адчуваюць сябе ні палякамі, ні чэхамі. Выступілі таксама ганаровы патрон мерапрыемства праф. Ежы Нікітаровіч з дакладам „Шматзначнасць катэгорыі «пагранічча»”, д-р Міраслаў Сабэцкі родам з Сакольшчыны — працаўнік Інстытута міжкультурнай адукацыі мясцовага факультэта педагогікі і псіхалогіі, Альжбета Казлоўска-Свянткоўская — паэтэса, галоўны рэдактар выдавецтва „Транс Гумана” ў Беларастоку, Галіна Шагідэвіч — старшыня ўправы татарскай канфесійнай гміны ў Беларастоку, член Саюза польскіх татараў, кс. праф. Чэслаў Гладчук — выкладчык філасофіі

Эмілія Ксэпка і Агнешка Сабціна з калегамі падрыхтавалі міжнародную канферэнцыю пра пагранічча

ў Вышэйшай каталіцкай духоўнай семінары ў Беларастоку, кс. mgr. Тамаш Віглаш — пастар евангелікаў у Беларастоку, mgr Іаанна Ключынская — тэалаг, педагог, і д-р Андрэй Ключынскі — выкладчыкі Хрысціянскай тэалагічнай акадэміі ў Варшаве. Студэнткі Эмілія Ксэпка і Агнешка Сабціна падрыхтавалі змястоўны даклад „Іншыя сярод нас”, запрасіўшы да выступлення Міру Лукшу, якая выступіла як прадстаўніца творчага беларускага асяроддзя. Паўліна Сахарчук занялася ў сваім дакладзе-паказе мастацкай творчасцю: „Перакрочваючы

«ракавое кола немагчымасці» — феномен мастака пагранічча на прыкладзе жыцця і творчасці Лявона Тарасэвіча”. Маладая даследчыца, прадстаўляючы разам з карцінамі жыццё і творчасць аднаго з найбольш вядомых мастакоў краіны, прыводзіць цытаты з ягоных выказванняў, сабраных на працягу ягонага творчага жыцця, якія датычаць яго роздумаў аб мастацтве, натуры, жыцці, пачуцці роднасці, пераломванні бар’ераў у сабе і ў рэчаіснасці. „Здаецца, што тое бесперапыннае перакрочванне граніц, выхад ад роднага і традыцыі для таго, каб

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

вярнуцца да іх з іншым поглядам, шырэйшым ад досведу падарожжа і спазнання, спрычынілася да таго, што мастацкая мова Тарасэвіча стала мовай універсальнай, звышнацыянальнай, — завяршае Паўліна Сахарчук. — Думаю, што Лявон Тарасэвіч хоць у мінімальны спосаб паказвае Беларастоку, што тыя рэчы, якія на ўсход ад Беларасточчыны — значыць, тое што засталася ад культуры Вялікага княства Літоўскага — гэта скарб, які трэба ўзяць у далоні і ўзбагаціць ім і іншыя краіны, Еўропу”. А Іаанна Грашкоўская ў дакладзе „Слядамі польскай і беларускай культуры ў творчасці і жыцці Сакрата Яновіча” заўважае: „У сваёй творчасці Сакрат Яновіч шукае супольнай тэрыторыі польскай і беларускай культуры, заклікаючы да «зглыблення аўтахтоннай гісторыі». Пытаецца затым: «Адкуль бярэцца тая амнезія, забыццё аб продках?» Адначасова падкрэслівае нацыянальную адрознасць палякаў і беларусаў”. „Жыццё на паграніччы, калі не прыіме формы ўзаемнай канкурэнцыі і змагання культуры, стварае шанц уласнага развою, выхаду па-за сцёртыя ў працягу сацыялізацыі схемы, — раздумвала маладая даследчыца. — Гэта вельмі важнае для нас, педагогаў як людзей, якія працуюць і сустракаюцца безупынна з іншасцю. Думаю, што творчасць паэта пагранічча можа нам дапамагчы ў адкрыванні таго, што спалучае нас, палякаў, з беларусамі, пры адначасовым разуменні і шанаванні ўласнай адрознасці. Лёсы беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы паказваюць нам, што нельга чавіць, спіхваць на абочыну меншасную культуру, паколькі тады маргіналізуем асобу, якая становіцца няздольнай да развою і фармавання ўласнай тоеснасці, а таксама пазбаўляемся шанцу пазнаць сябе саміх у кантакце з іншасцю. Калі нас затым цікавіць свет іншых, калі хочам спазнаць таксама і сябе, калі засталася ў нас чыстая і нявінная дзяцінная цікаўнасць — давайце выйдзем на пагранічча, а Сакрат Яновіч і ягоная творчасць можа з намі ў гэтым спадарожнічаць!”.

(лук)

Елі лебяду і свірэпку

Успаміны Анны ФЕДАРЧУК са Снежак, народжанай у 1911 годзе.

У бежанстве наша сям’я жыла на станцыі Галышманова за Цюменню і яшчэ ў дзвюх ці трох сібірскіх вёсках. З намі, тройкай малых дзяцей, была мама, а тата быў на нямецкім фронце. Як вайна скончылася, бацька вярнуўся дадому, а пасля ўзарвалася рэвалюцыя. Чырвоныя і белыя ганяліся ўзаема, душылі брата брата. Вынішчылі хлеб, вынішчылі дабытак. Людзі дома не начавалі, баяліся. Завезлі нас фурманкамі на станцыю, бацька неяк здабыў білет. Помню, як вярталіся: у Маскве месяц стаялі. Калі паелі сухары, то елі свірэпку і лебяду. На граніцы ў Баранавічах патрымалі нас толькі ноч і на чыгунцы прыехалі мы ў Кляшчэлі. Бацька пайшоў да свайго брата ў Пят-

роўшчыну і ён канём па нас прыехаў. Пераначавалі ў яго адну ноч і на другі дзень з’явіліся ў сваю хату. Усе нашы будынкі стаялі, у хаце жыла суседка, якая адразу ў сваю хату перасялілася. У бежанстве наша сям’я была шэсць гадоў.

Калі прыехалі, то яшчэ ўсё на полі было, былі яблыкі. Наша зямля ляжала аблагом і таксама прыходзілася харчавацца абы-чым. Пакуль панажывалі коней, зямлю рыдлёўкамі ўзрыхлялі. Ніхто нам не памагаў. У Снежках быў двор і ў двары рабілі; што зарабілі, то на плячах прыносілі. Доўга трэба было чакаць сваёй курачкі, свінкі, коніка. Коней куплялі супольна. Хто раней прыехаў, той коней меў, прасілі спачатку ў яго. І так жылі.

Я ў школу не хадзіла, бо не было ў што ні апрануцца, ні абуцца; школа ў Сасінах была. Брат у школу хадзіў, і сястра меншая. А я працавала, наймалася да багацейшых гаспадароў бульбу капаць або жаць.

У вёсцы былі і такія, што наймаліся на службу да паноў, але мы гэтага не рабілі.

Калі прыйшлі саветы, то ў нашай вёсцы іх віталі. Пані з двара некуды дзелася, мо яе і вывезлі. Было ў паноў трое дзяцей, яны ў Снежкі не вярнуліся, жылі ў Варшаве ці дзе.

Як наступаў немец, каля нашай вёскі баёў не было. Рускія адступалі як хто мог: і на самаходах, і пяшком. І аставаліся ў гаспадароў або ў „бункеры” ў лесе. Пасля немцы забіралі іх ад гаспадароў, некаторыя ў партызаны ўцяклі. Партызаны прыходзілі ў вёску, хацелі хлеба, сала. Бывала, што на немцаў нападалі, часам поезд клалі.

З прымусовых работ вярнуліся ўсе жанчыны, а мужчын адтуль на фронт бралі і адзін не вярнуўся. Як саветы наступалі, то таксама ў нас баёў не было і наша вёска ўцалела.

Пасля вайны лясных з навакольных сёлаў да халеры было. Абабіралі і ў Расію выганялі; выехала трэ-

ця частка вёскі. Накладалі якуюся кантрыбуцыю, забіралі свіней, абутак, лахі, світэры. Аднаму чобаты забралі і ён пасля пазнаў тыя чобаты і рабаўніка нажом упароў і той у шпіталі памёр. А той што забіў, два дні пазней у СССР выехаў. І світэры зрабаваныя пазнавалі, але ўжо не чапалі, бо баяліся.

Пасля калгас у нашай вёсцы зрабілі, запісалася да яго мо з дванаццаць сем’яў. Паставілі абору і свінарню, якія сёння пустыя стаяць. Спачатку стала жыць лепш, а пасля ўсё горш і горш. Бо той цягне сабе тое, іншы іншае. Калі жыта селялі ці малацілі, то больш накралі чым пасеялі. Спяраша адзін другога баяўся, а пасля пасмялелі. Ну і скоро калгас разышоўся.

У Снежках пастарунак быў, і арышт, у які пасля фельчар пасяліўся і жыў пакуль жыў. І прэзідыум быў, і малачарня. А крама і дагэтуль працуе.

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Сёння існуе Інтэрнэт і гэта дазваляе дэмакратычным агітатарам хоць віртуальна, але ўсё ж дастукацца да свядомасці людзей праз манітор камп'ютэра...

by.milinkevich.org

Прэзідэнцкія выбары ў Беларусі адбудуцца ў 2006 годзе. Беларускае грамадства рэзка падзелена на прыхільнікаў дзеючага правіцеля і прыхільнікаў дэмакратычнай апазіцыі, але найвялікшая колькасць людзей гэта так званае „электаральнае балота”, „асушыць” якое, з мэтай завалодаць данай тэрыторыяй, узаемна імкнуча палітычныя праціўнікі. Але з самага пачатку стаяць яны ў няроўных умовах — цяперашняя ўлада бессаромна выкарыстоўвае ўсе рычагі ціску і прапаганды, а апазіцыя мусіць грукнуць у дзверы выбаршчыкаў, каб толькі распавесці аб сваіх поглядах. Праўда, акрамя метадаў агітацыі прайшоўшага стагоддзя сёння існуе Інтэрнэт і гэта дазваляе дэмакратычным агітатарам хоць віртуальна, але ўсё ж дастукацца да свядомасці людзей праз манітор камп'ютэра. І вось крок у гэтым напрамку зрабіў абраны адзіным прэтэндэнтам на беларускага прэзідэнта ад апазіцыі Аляксандр Мілінкевіч. У сярэдзіне лістапада ў Інтэрнэце з'явіўся ягоны сайт, размешчаны па адрасе <http://by.milinkevich.org>.

З галоўнай старонкі сайта на камп'ютэрнага карыстальніка глядзіць твар чалавека, які „кінуў пальчатку” ўсеўладдзю Лукашэнкі.

На фоне нябесаў з аблокамі, акрамя партрэта Мілінкевіча, месяцаца яшчэ выйсці да руска- і англамоўных версій сайта, якія, праўда, пакуль не працуюць. Ніжэй на галоўнай старонцы размешчаны навіны, што тычацца пачатай актыўнай перадвыбарчай барацьбы асобы, якая ўжо стала надзеяй прагрэсіўнай часткі беларускага грамадства. Паміж „нябёсамі” і навінамі месяцаца выйсці да рубрык сайта, на якія варта зазірнуць, каб даведацца тое-сёе пра „адзінага”.

Рубрыка „Штаб” складаецца з падрубрык „Выбарчы штаб”, „Праца штаба”, „Сустрэчы прэтэндэнта”. Найбольш цікавай падаецца першая падрубрыка, дзе падрабязна распавядаецца аб структуры штаба, ягоных падраздзяленнях.

Старонка „Пра Мілінкевіча” месціць у сабе падрубрыкі „Біяграфія”, „Задай мне пытанне”, „Асабістае”, „Мая пазіцыя” і „Публікацыі”. Тры апошнія ў сваю чаргу падзяляюцца на старонкі, дзе можна даведацца пра сям'ю вылучанага дэмакратамі прэтэндэнта, ягоныя зацікаўленні, што аб ім піша прэса, ну і, зразумела, азнаёміцца з перадвыбарчай платформай.

Своеасаблівай гасцявой кнігай ёсць рубрыка „Хто мяне падтрымлівае”. Тут можна не толькі віртуальна падтрымаць адзінага кандыдата, але і выказаць свае думкі наконт гэтай самай падтрымкі.

Паколькі сайт яшчэ толькі распачаў сваю працу, не ўсе рубрыкі распрацаваныя. Гэта ў першую чаргу тычыцца старонкі „Для прэсы”. Думаецца, гэта сур'ёзны недахоп працоўшчыкаў і каардынатораў сайта, бо якая-нікая незалежная прэса ў Беларусі пакуль існуе і для яе варта размяшчаць адпаведна аформленыя матэрыялы.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Беласточчына вачыма слоніміца

(заканчэнне; пачатак у папярэднім н-ры)

Палякі
вітаюць Еўрасаюз

Больш за палову палякаў вітаюць уступленне іх краіны ў Еўрасаюз. Хаця і тут праблем хапае. Найбольш пацярпелі сельскія жыхары. Цяжка прыходзіцца тым вясцоўцам, якія маюць мала зямлі і малую гаспадарку. А каб набыць яе ў спадчыну больш, неабходны фінансавыя сродкі. Тым не менш многія вясцоўцы маюць па 20-30 кароў, малако прадаюць па добрай цане. Ды і фірмы ў іх купляюць даражэй, чым, напрыклад, у тых, хто трымае 1-2 каровы. Некаторыя палякі ствараюць страусаваы фермы. Гадуюць страусаў і прадаюць іх мяса, пер'е, яйкі. Ад гэтага маюць добры прыбытак.

Уступленне дзяржавы ў Еўрасаюз вельмі вітае польская моладзь. Цяпер кожная польская дзяўчына ці юнак можа паехаць у любую краіну Еўрасаюза. Трэба толькі купіць квіток — і давай сабе на вучобу ці

на працу ў Германію, Францыю альбо ў іншыя краіны Еўропы. Адначасова, лічаць аналітыкі, існуе пагроза таго, што Польшча ў Еўропе можа „растварыцца” і страціць сваё нацыянальнае аблічча. Тым не менш нам, беларусам, яшчэ далёка да Еўрасаюза. Але большасць з нас жыве надзеяй, што менавіта Еўрасаюз захаве нашу незалежнасць, мову і дзяржаву. Ды і надзея заўсёды памірае апошняй.

Пару слоў
пра культуру

Пры любой уладзе культуры заўсёды было цяжка. Нялёгка ёй і ў Польшчы. У дэпартаменце адукацыі і культуры самаўрадавай адміністрацыі Падляскага ваяводства паведамілі, што за апошнія 10 гадоў на Падляшшы знікла шмат бібліятэк, клубаў, кінатэатраў і іншых устаноў культуры. Але цяпер абавязкова кожная гміна павінна мець бібліятэку. Гэтыя бібліятэкі паціху забяспечваюцца камп'ютэрнамі і падключаюцца да Інтэрнэту.

Мацнейшая мужчынская каманда — БГК імя Мяшкова здолела прабіцца сёлета ў элітную кампанію групавой стадыі Лігі чэмпіёнаў...

Беларусь, беларусы...

Крок наперад, два назад

Гандбольныя поспехі беларусаў робяцца ўсё даўнейшай гісторыяй. У адным з нумароў на пачатку года мы расказвалі пра цяперашні стан рэчаў. Вягучы сезон толькі пацвердзіў тэндэнцыю „страты мазгоў, рук і ног”. За зборную Нямеччыны цяпер выступае Андрэй Клімавец. Гэты гандбаліст апошні раз выступаў за Беларусь у студзені 2002 года, пасля чаго вытрымаў патрэбны каранцін. Клімавец, відаць, яшчэ доўга будзе заставацца рэкардсменам нацыянальнай беларускай дружны — за яе ён згуляў 101 матч, у якіх закінуў 328 мячоў. А зусім нядаўна 31-гадовы лінейны пачаў забіваць за свой новы „фатэрлянд”, зрабіўшы прызнанне, што ён даўно марыў выступаць пад нямецкім сцягам. Робяць актыўныя спробы ад'язджаць з айчынных камандаў на Захад у пошуку легіянерскага хлеба маладыя таленты. Так што на кожны крок наперад прыпадае два назад.

Абноўленая зборная Беларусі выступіла на турніры ў Вене, прысвечаным 80-годдзю аўстрыйскага гандбола. Нашы хлопцы адолелі Ізраіль (28:25), саступілі Аўстрыі (34:36) і Венгрыі (26:30), у выніку стаўшы трэцімі.

У нацыянальным чэмпіянаце стартвала 9 мужчынскіх каманд: БГК імя Мяшкова і ягоны дубль (Брэст), СКА „Вікторыя-Рэгія”, „Аркатрон”, „Палітэхнік” (усе — Мінск), ГДУ (Гомель), „Наваполацк” і „Колас” (Горкі). Геаграфія прадстаўніцтва, як бачым, зусім вузкая, але маленькі колькасны крок наперад зроблены. Відавочныя фаварыты — брэстчане. Славу ты ж мінскі СКА не складзе належнай канкурэнцыі. Сталічнікі, аднак, могуць дабіцца поспеху ў Балтыйскай лізе, турнір якой

стартваў у 14-ы раз. У гэтай лізе выступаюць 10 калектываў — па 3 з Эстоніі і Латвіі, 2 з Літвы, па 1 з Беларусі і Расіі.

У жаночым першынстве Беларусі ўдзел бяруць толькі 5 калектываў — БНТУ (Мінск), „Гараднічанка” (Гродна), „Друць” (Бялынічы), „Аркатрон” (Мінск), „Надзея” (Гомель).

Цікава, што лёс звёў дзве беларускія каманды — „Гараднічанку” і сталічны БНТУ — у другім кваліфікацыйным раундзе Кубка ЕГФ. Крыху мацнейшымі (на два закінутыя мячы) па суме дзвюх сустрэч сталі мінчанкі, якіх трэніруе настаўнік беларускай зборнай Канстанцін Шаравараў. Цяпер у першай палове студзеня студэнткі выступаць на стадыі 1/16 фінала, дзе сустрэнуцца з польскай камандай з Любліна. Характэрна, што паводле жараб'ёўкі беларускі флагман трапляе на люблінянак ужо чацвёрты раз (сапраўдная фатальнасць!). Пакуль прайсці люблінскі бар'ер не ўдалося ані разу. Цяпер за SPR (Люблін) выступае шэраг гандбалістак польскай рэпрэзентацыі, пару ўкраінскіх легіянерак, а таксама беларуская брамніца Алеся Корабава.

Мацнейшая мужчынская каманда — БГК імя Мяшкова здолела прабіцца сёлета ў элітную кампанію групавой стадыі Лігі чэмпіёнаў. На жаль, мацнейшыя клубы Еўропы пакуль беларусам не па зубах — у спаборніцтвах з дацкім „Колдынгам”, нямецкім „Кілем” і польскай „Віслай” з Плоцка „мяшкоўцы” выглядалі годна, але не болей таго. Атрымалася выйграць толькі заключную хатнюю гульню з „Віслай”, якая ўжо не ўплывала на турнірнае становішча. Прыемна, што пры гэтым наш Андрэй Мачалаў стаў лепшым бамбардырам групы.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Многія ўстановы культуры жывуць і дзейнічаюць за кошт праектаў. Дзе актыўна праводзіцца культма-сававая праца, там больш шанцаў атрымаць добрыя фінансы пад праект на 5-10 гадоў. Дзякуючы праектам, жывуць і тэатры Падляшша, а іх там налічваецца чатыры: драмтэатр імя Аляксандра Вянгеркі, лялечны гарадскі тэатр, лялечны тэатр у Ломжы і тэатр „Вершлі” у Супраслі. Рэпертуар тэатраў ніхто не кантралюе, і ніякай цензуры на п'есы і іх пастаноўку не існуе. Галоўнае, каб спектаклі былі цікавыя і касавыя. Бывае, што адміністрацыя гэтых тэатраў запрашае з Варшавы на аднаразовыя пастаноўкі папулярных артыстаў, якіх добра ведае народ. І людзі ідуць у тэатр, каб паглядзець спектаклі з іх удзелам.

Беларуская „Ніва”

У Польшчы і сёння выдаецца немала беларускіх кніг, штогоднікаў, часопісаў, выходзіць і штотыднёвая газета „Ніва”. Беларускамоўную „Ніву” фінансуе Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі Польшчы. Газета ў наступным годзе адзначыць сваё 50-годдзе.

Некалькі дзён журналіст са Слоніма правёў у рэдакцыі беларускага тыднёвіка, прагледзеў старыя падшыўкі. За гады свайго існавання на старонках „Нівы” былі апублікаваныя сотні найцікавейшых гістарычных, краязнаўчых і літаратурных артыкулаў. Многія з іх непасрэдна звязаныя і са Слонімшчынай. Напрыклад, у 70-80-х гадах мінулага стагоддзя на старонках газеты часта друкаваліся творы Анатоля Іверса, Сяргея Новіка-Пеюна, Алега Лойкі, Міколы Арочки. Гісторык Аляксандра Бергман вельмі часта расказвала пра дзейнасць у былой Заходняй Беларусі суполак Грамады і яе актыўных дзеячаў, такіх як Аляксандр Багданчук і Максім Бурсевіч з Чамяроў, Ігнат Дварчанін з вёскі Погіры (цяпер Дзятлаўскі раён). У адным з нумароў змешчаны арыгінальны малюнак Ігната Дварчаніна, які намалюваў мастак Стэфан Рыбі. А таксама рэдкія здымкі Бурсевіча і Багданчука...

...Жыццё ў Польшчы працягваецца. І яе народ з надзеяй глядзіць наперад і спадзяецца на лепшае і багацейшае жыццё. А значыць, „яшчэ Польшча не згінэла”. А з ёю і беларусы, якія там жывуць.

Сяргей Чыгрын

З аўтобуса на прыпынку ў Малой Турне іду па шашы ў бок моста на Бугу; мост гэты звязвае паўночную з паўднёвай часткі Усходняй сцяны. Насып шашы высокі, стромы, дрыжыць пад цяжарам аўтамабіляў, у балоцістым нізе расце альшына. На абочыне рухлівай дарогі адчуваю сябе быццам на вайне, дзе па зношаным асфальце з гулам праносцяцца снарады самаходаў і здаецца, як у прыказцы, што чалавек шафэрам, але Бог кулі носіць.

Перад самым мостам сходжу па прыступках у даліну ракі. Грунт тут пясчаны, стабільны, і стрэс ад антрапагеннага транспартнага напружання адступае. Затое з'яўляецца нейкае хваляванне ад велічы прыроды, ад магутнай ракі. Пад мостам слаба ўезджаная невялікая дарожка і па ёй кіруюся назад у вёску.

Вуліца ў Малой Турне, паралельная да адлеглага на нейкіх трыста метраў Буга, вымашчаная асфальтам; рухлівая шаша адсякае ад вёска хату ці дзве на ўсходнім канцы. Першыя тры хаты ад шашы пустыя на выгляд, але панадворкі задбанія. Не дзівуюся гэтаму, бо цяжка ўявіць, як можна было б жыць круглы год у такім месцы, дзе няспынны і назойлівы гул ад імчаўшых непадалёк аўтафураў.

У акне сёмай ці восьмай хаты заўважаю жанчыну. Акі адкрываецца і яна пытае:

— Збіраецца ў грыбы?

Пытанне аказваецца не да мяне, а да гаспадара суседняй хаты, якая мне паказалася пустой. Ён сёння ў лес не збіраецца і я карыстаюся нагодай, каб да яго падчапіцца.

Яну Матысюку ўжо 76 гадоў, жы-

Ад Буга высялялі

Ян Матысюк

ве ён адзінока. Ахвотна расказвае мне пра мінулае сваёй вёскі.

Калі ў 1939 годзе на Бугу была ўстаноўлена мяжа паміж Савецкім Саюзам і Германіяй, тады саветы загадалі ўсім, што жылі да кіламетра ад Буга, перасяліцца ў далейшыя месцы. З трыццаці сем'яў, што тады жылі ў Малой Турне, дзесяць пе-

рабралася ў Дзядковічы, шэсць у Чартаеў, а рэшта ў полі за вёскай пасялілася. І калі настаў немец, то людзі сталі вяртацца. Найперш вярнуліся тыя, што жылі далей, бо жылі яны ў чужых людзей, нязручна ім было. Вярталіся яны на чыстае, бо ўсё было раскідана, нават друз з разбураных камяноў быў расцягнуты.

Тайніца-Горная, што ў Міхалюўскай гміне, распаложана ў адпаведнасці з экалагічнымі прынцыпамі: ад шашы між Юшкавым Грудом і Бандарамі адзелена яна паўкіламетровай паласой лесу. Той лес паваеннага вываду; значыць, раней тут былі нівы, якіх аратыя выехалі ў свет у пошуках лепшай долі.

Ад згаданай асфальтавай шашы падводзіць у вёску жвіроўка, ад якой, быццам ад радаслоўнай сваячкі выводзіцца таксама жвіровая вуліца. Хаты ў вёсцы ў рознай ступені запушчана і дагляду. На фортках у панадворкі, нават у тыя, якія на выгляд прымаюць гаспадароў толькі летам, асцярогі перад злоснымі сабакамі.

Здалёк перада мной перасякае вуліцу гаспадар з канём, запрэжаным у спружыноўку. Колькі ўжо гадоў я не бачыў гэтай прылады і ахоплівае мяне адчуванне, быццам завітаў я ў жывы сельскагаспадарчы этнаграфічны запаведнік. Перад панадворкам, насупраць якога была паказалася жывая мінуўшына, пара пажылых людзей, але мінаю іх, іду далей паглядзець усю вёску. Далей спатыкаю яшчэ мужчыну гадоў да

Экалагічная Тайніца-Горная

Вуліца ў Тайніцы

пяцідзесяці, які выкручваецца ад размовы нетутэйшасцю.

Вяртаюся да раней бачаных людзей. І яны абое таксама „нетутэй-

шыя” — мужчына з суседніх Багнюкоў — і лічаць сябе недасведчанымі для размовы пра вёску ды адсылаюць да гаспадара, які на па-

Да 1950 года моста каля Малой Турны не было, быў паром. З другога боку Буга перапраўляліся да нас „госці”, якія тых, у каго была лепшая зямля, адпраўлялі да Сталіна. Пыталі нашых, ці няма ружжа.

— Nie mam broni, jak Boga Kocham! — адказвалі тутэйшыя.

— Ty Boga Kochasz? Ty Stalina Kochasz!

Калісь гусей і качак людзі трымалі і яны нават на рэчку хадзілі. Але не на Буг, толькі на старое рэчышча Каменкі, якая зараз за вёскай працякала. Але як сталі падводзіць да Буга шашу, то выкапалі ёй новае рэчышча, а выбраную адтуль зямлю перавезлі на насып пад шашу.

Калі Буг выліваў, то вада пад вёску падыходзіла. Так было ў 1958 годзе і ў адным з пасцідзесятых. Трэба было тады пясоч сыпаць, каб вада не пералівалася; і бульбу трэба было выносіць.

Рыбу лавілі самаробнымі сеткамі, якія з купленага спецыяльнага палатна выраблялі. Змацоўвалі яго шнуркамі, падчаплялі паплаўкі і баласт. Людзі выраблялі таксама кошыкі з белых лозаў; спадар Матысюк таксама выплятаў іх для свянцонак. Але галоўным заняткам жыхароў Малой Турны было земляробства.

Сёння толькі адзін з жыхароў Малой Турны абрабляе зямлю. Але сам ён жыве ў Сямятычах, а ягоная жонка зарабляе грошы ў Бельгіі. У вёсцы асталося нямнога старэйшых людзей, бо маладзейшыя выехалі або ў Сямятычы, або і далей у шырокі свет. Толькі на лета прыязджаюць у спадчынныя дамы, якія з вясковых хат сталі іх надбужанскімі дачамі.

Аляксандр Вярыцкі

надворку перапрог каня са спружыноўкі ў балонны воз, на якім плуг з сашніком свежа выгладжаным да бліскучасці асенняй раллю; дуга зношаная і перавязаная дротам. „Нетутэйшы” мужчына сеў на воз і праз панадворак паехаў на загуменную дарогу. І гаспадар некуды дзеўся. Усё ж такі ўдалося мне крыху даведацца пра Тайніцу-Горную.

У вёсцы пражывае каля пятнаццаці чалавек. Сапраўдных гаспадароў тут двух: у аднаго каля дваццаці кароў, у другога крыху менш. Ад аднаго малака забірае самаход з Гайнаўкі, ад другога — з Саколкі. Ад іх двое дзяцей вучыцца ў падставоўцы і двое ў сярэдніх школах у Міхалове. Апрача згаданых двух жывёлаводаў ніхто ў вёсцы не трымае ніводнай каровы. У Тайніцы-Горнай яшчэ трое коней.

У мінулым годзе паклалі ў вёсцы водаправод, але не ўсе яго хацелі. У будучым годзе вуліца мае атрымаць асфальтавы насціл; ужо сёлета геадэзісты зрабілі патрэбныя планы. Не будзе пылу, стане яшчэ больш экалагічна.

Аляксандр Вярыцкі

Hliba
Тыднёвик беларусаў у Польшчы

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Nakład: 1 700 egz.

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,

ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максіюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярыцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na I kwartał 2006 r. upływa 5 grudnia 2005 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2005 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekaio S.A., IV O/Warszawa, Nr 68124010531111000004430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta BPH PBK SA Oddział w Białymstoku 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Дзіравае не напоўніш

Калісьці ў нас жыў дзядзька Фёдар, чалавек гарачы і, як кажуць, адкрыты, бо што думаў, тое і гаварыў. Я яго заўсёды паважаў і добра з ім жыў. Пад старасць нешта з ім сталася, ён захварэў на галаву і забралі яго ў бальніцу ў Харошчы. Доўга ён там не быў, скоро вярнуўся дадому і расказаў пра сваё прабыванне ў бальніцы і пра здарэнне, якое вырашыла пра ягоную выпіску са шпітала.

А было так. На панадворак шпітала, дзе быў пясок, персанал бальніцы падставіў лесвічны воз. Усім пацыентам загадалі накідаць рыдлёўкамі пясок у тыя лескі. Усе паслушна сталі грузіць пясок у воз, нягледзячы на тое, што ён адразу стаў высыпацца на зямлю, бо ж дзіравае не напоўніш. Дзівакі, аднак, на гэта не звярталі ніякай увагі, толькі адзін дзядзька Фёдар гарача запрэставаў:

— Я пакуль не дурны і перасыпаць з пустога ў парожняе не буду!

Сказаўшы гэта, ён швырнуў рыдлёўку далёка ад сябе. Тады адзін лекар паклікаў яго ў свой кабінет і сказаў:

— Ты цалкам здаровы і разумны чалавек. Вяртайся дадому як найхутчэй, бо не тут табе месца.

Такім чынам дзядзька Фёдар хутка развітаўся са слаўнай Харошчай.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Шукаеце жонкі, мужа беларускай або украінскай нацыянальнасці? Пішыце:

Biuro Matrymonialne
skg. pocz. 22
56-100 WOLÓW

Біты нябітага вязе

Калісь у Тафілаўцах гэты дзядзька лічыўся моцным чалавекам. Любіў ён хваліцца сваёй сілай, але быў непаваротлівы і блізарукі. Аднойчы, яшчэ ў міжваенны час, ён на адным з панадворкаў вельмі пасварыўся са слабейшым за сябе, але спрытным мужчынам і слова па слове дайшло да бойкі. І тут той моцны дзядзька дастаў такую лушчоўку ад свайго саперніка, што аж рэха ішло. Той яму набіў сінякоў на твары, а пасля ўхапіў спружыністую палку і давай яго бубніць па спіне; загнаў моцнага да хаты аж на самую печ. Адна руская прыказка гаворыць, што біты нябітага вязе, і так было з моцным дзядзькам, на якім слабейшы ехаў аж у самую хату на смех і пацеху людзей. Я калісь пра гэтую падзею быў спытаў таго моцнага дзядзьку, а ён мне адказаў:

— Не помню, але я яго калісь набіў.

Мікалай ПАНФІЛЮК

„Даўціп“

Андрэя Гаўрылюка

— Пан дырэктар! Працюю ў вашай фірме ўжо сем гадоў і яшчэ ні разу не прасіў павышэння зарплаты...

— Вы няправільна ставіце справу. Вы працуеце ў мяне сем гадоў менавіта таму, што ніколі не прасілі павышэння зарплаты.

Зіма ідзе, цяпла трэба : 27.11 – 03.12

Фота АЛЯКСАНДРА ВЯРЬЦКАГА

Баран (20.03. — 19.04.) Шмат прыхільнасці людзей, аптымістычных думак. Не адмаўляйся ад дапамогі іншых, калі нават здасца табе гэта неганаровым. Не бойся паказаць сваіх слабасцей. Адаючы сябе сябрам, не забывай аб сабе. Выбірай камерныя імпрэзы.

Бык (20.04. — 20.05.) Справы могуць ісці пад горку, але не пераймайся, мабыць, фартуна мае іншыя планы ў адносінах да цябе. Акумулятары зарадзіць ваяўнічы Марс, будзеш ісці ўперад, без агляды. Адно глядзі, каб хто знаёмы не падвёў цябе „пад дурнога хату“.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Пераможаш усе сітуацыі, нават бесталковыя. Апіраючыся толькі на свае думкі, можаш заблытацца, ды памылак не робяць толькі тыя, што нічога не робяць. Выйдзеш на прастую дарогу, багаты ў новы вопыт. Пакуль што-небудзь зробіш, два разы падумай.

Рак (22.06. — 22.07.) Не афармляй ніякіх спраў, асабліва судовых, спадчынных, бо можаш нарабіць памылак, якія вельмі цяжка будзе выправіць. Дома важнейшае паразуменне, чым чыстая ванная ці абед з трох страў.

Леў (23.07. — 22.08.) Ідзі за голасам сэрца, а ўдасца табе здзейсніць мары. Час на змены, але не дазволь, каб іншыя дыктавалі табе, што маеш рабіць. Час лечыць раны. Больш аптымізму. Можаш сустрэць кагосьці, ад каго тваё сэрца заб'ецца мацней.

Дзева (23.08. — 22.09.) Далей ты жывы, хуткі, кідкі, талковы. Справішся з усімі тэстамі, класнымі працамі, экзаменамі. У пачуццях стабілізацыя і ўпэўненасць. Не вер асобам, якія засыпаюць цябе кампліментарамі; могуць аказацца не такімі і бескарыслівымі.

Шалі (23.09. — 22.10.) Можаш спадзявацца цікавых прапаноў, нават і паездкі за мяжу. Досьць напружаныя стасункі ў сяброўстве, кантакты могуць стацца толькі афіцыйнымі. Не клапаціся грашамі.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) Не шкадуў нікому жыцця лепшага ад твайго! Калі ў тваёй пары холад, распаліце агонь нанова, альбо — па-па! Нагоды падзарабіць; у будучыні можа быць даўжэйшае супрацоўніцтва з гэтай фірмай.

Стралец (22.11. — 21.12.) Пара брацца за нявырашанае. Запал, якога хопіць на вырашэнне тысячы спраў! Аптымізм, упэўненасць, рашучасць. Магчымыя непаразуменні з бацькам ці старэйшымі сямейнікамі.

Казярог (22.12. — 19.01.) Будзе шмат сустрэч, мілыя людзі (таксама ўплывовыя!), ды нахлыне на цябе меланхолія. Могуць прыбіваць цябе нават дробныя справачкі. Мусіш падтрымаць здароўе — смачна і здарова еж, адпачывай.

Вадалей (20.01. — 18.02.) Шчаслівыя нагоды гоняць адну адну. Паспехі, грошы — гэтага ж ты і чакаў! Але глядзі — квадратура Сонца да Урана спакусіць цябе ламаць правілы, а памылкі цяжка будзе выправіць!

Рыбы (19.02. — 19.03.) У пачуццях зноў патрабуеш: усё, альбо нічога! Калі ўцячэш ад каханна — дык у пустэльнію. Будуць пабольваць пазваночнік, суставы, косці. Выберыся на „андрэйкі“ — маеш гарантаваныя толькі добрыя варожбы.

Агата Арлянская

Адгаданка

		1					
	2	3				4	
					5	6	
	7		8	9		10	
11				12			
						13	

1. сталіца Чэхіі, 2. рагавы стрыжань з пушыстымі адроткамі на скуры птушак або прылада для пісання, 3. марка французскіх аўтамабіляў, 4. цэнтральны орган крывяноснай сістэмы, 5. збудаванне з чатырохвугольных вяскоў бярвення (анаграма слова „зубр“), 6. гаворка адной асобы да слухачоў або да сябе, 7. Георг Фрыдрых, нямецкі філосаф, заснавальнік дыялектычнага ідэалізму (1770-1831), 8. выконвае смяротны прыгавор, катую, 9. дзяржаўная або грамадская сістэма, 10. установа для перасылкі пісем, грошай, падпіскі на часопісы, 11. сямейства народаў Цэнтральнай і Паўднёвай Афрыкі (анаграма слова „табун“), 12. апрацаванае пад сяўбу або засеянае поле, 13. вобразны выраз

закончанага суджэння, сяброўка прыказкі і афарызма. (ш)

Адгаданыя словы запісаць у вызначаны дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — афарызм Эліс Хеўлак. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку
з 42 нумара

Сяліба, дзед, пенсія, крыўда, Баку, трама, пелікан, Ева, Кіеў, язда, пярына.

Рашэнне: **Не пі без меры, каб трапіў у дзверы.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацэвічу** з Беластока і **Казіміру Радожку** са Свебадзіцаў.